

Vliv rodinné výchovy na rozvoj osobnosti člověka

Lenka Matysíková

Bakalářská práce
2016

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Lenka Matysíková**
Osobní číslo: **H13175**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Vliv rodinné výchovy na rozvoj osobnosti člověka**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických hledisek z oblasti rodinné výchovy a výchovných stylů.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvantitativního výzkumu prostřednictvím dotazníku.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

DOBSON, James C. Výchova dětí. 1. vyd. Brno: Nová naděje, 1995, 237 s. ISBN 80-901726-4-4.

KAST-ZAHN, Annette. Jak naučit děti pravidlům: [rady pro rodiče dětí od 1 roku do 14 let]. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2008, 184 s. ISBN 978-80-251-2042-2.

MATOUŠEK, Oldřich. Metody a řízení sociální práce. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003, 380 s. ISBN 80-717-8548-2.

HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. 3. vyd. Praha: Portál, 2012, 407 s. ISBN 978-80-262-0219-6.

CHRÁSKA, Miroslav a Ilona KOČVAROVÁ. Kvantitativní design v pedagogických výzkumech začínajících akademických pracovníků. 1. vyd. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, 2014. ISBN 978-80-7454-420-0.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Lucie Blašíková**
Ústav pedagogických věd

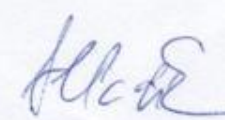
Datum zadání bakalářské práce: **6. ledna 2016**

Termín odevzdání bakalářské práce: **27. dubna 2016**

Ve Zlíně dne 6. ledna 2016

doc. Ing. Arnežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 26.4.2016

František Zeman

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výtisky, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédá k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tématem bakalářské práce je vliv rodinné výchovy na rozvoj osobnosti člověka. V teoretické části je popsána rodina, přesněji její význam, problémy současné rodiny, typologie rodin a funkce rodiny. Dále se zabývá situací v rodině, kdy se jedná o rodinu úplnou a rodinu neúplnou. Zabývá se také výchovou, zejména cíli výchovy, způsobem výchovy a výchovnými styly. Poslední část teoretické části je věnována odměnám a trestům. Praktická část bakalářské práce se zabývá kvantitativním výzkumem, který byl proveden formou dotazníkového šetření.

Klíčová slova: rodina, výchova, osobnost, odměna, trest,

ABSTRACT

The theme of the thesis is the influence of family education on the development of the human personality. The theoretical part describes the family, more precisely, its importance, the problems of the contemporary family, types of families and family functions. It also deals with the situation in the family, which is a family of complete and incomplete family. It also deals with education, especially the objectives of education, upbringing and educational styles. The last part of the theoretical part is devoted to rewards and punishments. The practical part deals with quantitative research, which was conducted by questionnaire.

Keywords: family, education, personality, reward, punishment,

Chtěla bych touto cestou poděkovat Mgr. Lucii Blašíkové za ochotu, pomoc, cenné rady a připomínky při vypracování mé bakalářské práce. Poděkování patří též respondentům, kteří byli ochotni a podíleli se na realizovaném výzkumu. Zároveň bych chtěla poděkovat všem blízkým, kteří mě podporovali.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 RODINA	11
1.1 VÝZNAM RODINY V ŽIVOTĚ DOSPĚLÉHO ČLOVĚKA.....	12
1.2 PROBLÉMY SOUČASNÉ RODINY.....	12
1.3 TYPOLOGIE RODIN.....	13
1.4 FUNKCE RODINY.....	15
2 SITUACE V RODINĚ	17
2.1 RODINA ÚPLNÁ.....	17
2.2 RODINA NEÚPLNÁ	18
3 OSOBNOST	20
3.1 VÝVOJOVÉ STÁDIA OSOBNOSTI	20
4 VÝCHOVA	24
4.1 CÍLE VÝCHOVY.....	25
4.2 ZPŮSOB VÝCHOVY.....	25
4.3 VÝCHOVNÉ STYL.....	26
5 ODMĚNY A TRESTY	29
5.1 ODMĚNY	30
5.2 TRESTY	31
II PRAKTICKÁ ČÁST	35
6 VÝZKUM	36
6.1 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	36
6.2 HYPOTÉZY.....	36
6.3 VÝZKUMNÝ CÍL	37
6.4 VÝZKUMNÁ METODA.....	37
6.5 VÝBĚR RESPONDENTŮ.....	37
6.6 POPIS REALIZACE VÝZKUMU	37
6.7 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT.....	37
7 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT	39
7.1 VYHODNOCENÍ DEMOGRAFICKÝCH ÚDAJŮ	39
7.2 VYHODNOCENÍ VÝZKUMNÝCH OTÁZEK.....	41
7.3 VERIFIKACE HYPOTÉZ	49
8 VÝSLEDKY VÝZKUMU	51
ZÁVĚR	57
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	58
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	61
SEZNAM OBRÁZKŮ	62
SEZNAM TABULEK	63
SEZNAM PŘÍLOH	64

ÚVOD

Současná doba neposkytuje idylické podmínky pro bezstarostný život. Každý člověk má nějaké starosti, nebo problémy. Může se jednat o obavy v oblasti ekonomické, pracovní, rodinné, či jakékoliv jiné. Denně nás obklopuje spousta povinností, kterým se musíme věnovat. Nikdo jiný je za nás nevykoná. Je třeba podotknout, že pokud žena či muž jsou rodiče, tak se povinnosti a starosti ještě znásobí. Otázkou je, jak zvládat každodenní povinnosti a přitom se ještě věnovat výchově dítěte, případně dětí. Nejen výchova, ale i dobrý vzor a láska rodičů jsou hodně důležité aspekty, které napomáhají při výchově. I milující rodič by měl svému dítěti stanovit určité pravidla, které souvisí s věkem dítěte. Rodiče by měli dbát na to, aby v případě stanovení pravidel, docházelo k jejich dodržování a v případě jejich porušení by měl přijít výchovný postih. Vychovávat dítě je nelehký úkol a z toho důvodu jsem se rozhodla zaměřit svoji pozornost na rodinu a výchovu, přesněji na vliv rodinné výchovy na rozvoj osobnosti člověka.

Teoretická část bakalářské práce se v první kapitole zabývá rodinou a dalšími podkapitolami, které jsou s rodinou spojené. Druhá kapitola se nazývá situace v rodině a zaměřuje se na rodinu úplnou a rodinu neúplnou. V rodině úplné jsou zastoupeni všichni členové, tzn. otec, matka a dítě, případně děti. Naopak v rodině neúplné chybí jeden z rodičů. Může se jednat o chybějícího otce, nebo matku. Další kapitola je věnována vymezení pojmu osobnost. V následující kapitole je popsána výchova, cíle výchovy, způsob výchovy a výchovné styly. Poslední část teoretické části bakalářské práce je věnována odměnám a trestům, které se používají při výchově.

Praktická část bakalářské práce se zabývá kvantitativním výzkumem, který byl proveden formou dotazníkového šetření. V rámci kvantitativního výzkumu byl použit standardizovaný dotazník, který obsahoval pouze uzavřené otázky a byl anonymní. V rámci dotazníku byl stanoven požadavek, aby respondenti měli více jak 18 let. Cílem výzkumu bylo zjistit, zda existuje vztah mezi přísností rodičů a jejich nároky na dítě, trestáním rodičů a tím, že je jim dítě na obtíž a respektováním dítěte a ochotou jej podporovat. Získané data byly vyhodnoceny a následně pro lepší přehlednost byly vytvořeny tabulky a grafické znázornění.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

Rodina je nejstarší společenská instituce, která pro své členy vytváří emocionální klima, formuje postoje, mezilidské vztahy, hodnoty, základy životního stylu i etického chování. V dnešní době je nejběžnější tzv. nukleární rodina, která je tvořena nejbližšími příbuznými, kdy se jedná o muže, ženu a jejich děti (Průcha, Walterová, Mareš, 2001, s. 202).

Jako rodinu vnímáme skupinu lidí, která má společnou minulost, přítomnost a budoucnost. Členové rodiny jsou často spojeni zákonnými manželskými svazky, adopcí nebo v určitém období jejich života dochází ke spojení a následuje společné uspořádání života. Pokud mezi blízkými lidmi existují silné, nepřetržité, psychologické a citové vazby, můžeme říct, že se jedná o rodinu, i když se jedná o náhradní rodinu, nesezdaný pár atd. (Sobotková, 2001, s. 22).

Rodina má pro dítě nenahraditelný význam. Dítě se do rodiny rodí, získává od ní či přesněji od své matky a svého otce genetickou výbavu, která má posléze rozhodující vliv na celkový vývoj osobnosti člověka. Rodina určuje společenské postavení dítěte. Pomocí rodiny se dítě snaží pochopit své místo a svou roli ve společnosti. Rodina je pro dítě vzorová společnost, ve které si dítě osvojuje základní vzorce chování, návyky a dovednosti, které jsou rozhodující pro jeho orientaci ve společnosti (Dunovský, 1999, s. 99).

Pozornost by se neměla zaměřovat jen na dítě, ale i na jeho rodinné a širší společenské prostředí. Nemůžeme říct, že dobře známe člověka jako jedince, aniž bychom poznali jeho rodinu a podnětnost rodinného prostředí pro rozvoj osobnosti člověka. Osobnost však není pasivním produktem výchovy v rodině, dědičnosti a prostředí jako sil na jednotlivci nezávislých. Také autoregulace a sebevýchova jedince hraje značnou roli. Důležité je období zhruba do šesti let dítěte, neboť v tomto období se tvoří základ jeho osobnosti. V tu dobu prochází totiž organismus dítěte obdobím nejintenzivnějšího vývoje a růstu (Rodiče a děti, 2016).

Je třeba zvážit, z jakého důvodu rodinu zakládáme, co od ní očekáváme, ale i co nám přináší. Rodina by měla představovat útočiště, mělo by se jednat o místo, kde se cítíme v bezpečí a cítíme lásku, pocit jistoty, porozumění. V případě, že máme nějaké starosti, nebo trápení, měla by rodina být oporou. Kdo jiný by nás měl podporovat a pomáhat, než naši nejbližší příbuzní.

1.1 Význam rodiny v životě dospělého člověka

Z hlediska rodiny můžeme říct, že se jedná o společenství s úzce propojenými vzájemnými vztahy, jenž umožňuje svým členům uspokojovat potřeby. Zakládajícím členům nové rodiny trvá relativně dlouho, než vytvoří vlastní pravidla vzájemného soužití. Každý si přeje vytvořit málo konfliktní domov, do kterého by se ostatní členové rádi vraceli, cítili se zde v bezpečí a byli milováni.

V současné době zakládají rodinu dva dospělí lidé, kdy se jedná zhruba o rozmezí 20 až 35 let. Život dospělého člověka můžeme rozdělit na dvě části, a to na pracovní a mimopracovní. Část mimopracovní by měla být spojena s pocity jako láska, bezpečí, sounáležitost a uznání. Zmíněné pocity by nám měla poskytovat rodina, za předpokladu, že se jedná o funkční rodinu (Šimíčková - Čížková, 2008, s. 124).

Rodina a práce představují pro dospělého člověka dvě významné životní hodnoty. Sféra práce, kterou můžeme vnímat jako zdroj příjmu nebo jako prostor pro seberealizaci, zaujímá první místo v žebříčku základních hodnot pouze v období před založením vlastní rodiny. Sňatek a především narození dítěte způsobují, že dříve dominantní význam sféry práce oslabuje a do popředí se dostává rodina a děti (Sirovátka, 2008, s. 43).

Je důležité, jak nás rodiče vychovali, neboť už jako děti jsme vnímali rodiče jako model a vzor chování. Rodinná výchova nás ovlivňuje, může tvořit základ toho, co jsme schopni poskytnout svým dětem. Případně vyvarovat se takové výchovné metody, kterou na nás rodiče používali.

Rodina a především její význam s přibývajícím věkem dospělého jedince stoupá. Důvodem je možné čerpání hodnot, které mu rodina poskytuje. Je třeba zmínit, že bez trpělivého budování vztahů v rodině, vzájemné tolerance mezi členy rodiny se nestane funkční jednotkou, která poskytuje zázemí ve stáří. Rodiče, kteří byli lhostejní ke svým dětem, mohou ve stáří očekávat lhostejnost od svých dětí. Rodina je i v moderní společnosti bezpodmínečně nezastupitelná jak pro výchovu dětí, tak pro život dospělé generace (Šimíčková - Čížková, 2008, s. 125).

1.2 Problémy současné rodiny

Současná rodina většinou představuje co manželský pár, to domácnost a samostatná rodina. Tato situace většinou platí do doby, než děti vyrostou a opustí domov, případně do

rozvodu manželství. Nejobvyklejší rodinou je většinou manželská rodina se dvěma dětmi (Možný, 2006, s. 252).

Pokud máme uvést problémy současné rodiny, je třeba zdůraznit vysokou rozvodovost, která se dotýká jak rodičů, tak dětí. Rodiny nejsou tak stabilní, jak tomu bylo v minulosti. Na vině může být ztráta významu rodiny jako hodnoty, úbytek společně tráveného času, dlouhodobě špatná komunikace či jiný problém.

Česká republika patří k zemím s nejvyšším výskytem rozvodů, rozpadá se každé druhé manželství, boj o děti ovlivňuje jejich stabilitu na celý život. Rozvodový spor, kdy se dítě mnohdy stává rukojmím i obětí zároveň, ovlivňuje jeho další psychický vývoj. Dítě může žít v nestabilním prostředí, kdy se jedná o střídání života u matky s novým partnerem a jeho dětmi a u otce s novou rodinou. (Procházka, 2012, s. 116-117).

Dalším problémem současné rodiny je menší počet narozených dětí, jednou z příčin může být vyšší věk prvorodiček. Dalším důvodem může být nezaměstnanost, či naopak nadměrné zatížení pracovními činnostmi. Mladým lidem chybí motivace k zakládání rodiny, a to proto, že si chtějí prodloužit dobu mládí a dospívání a zároveň se u nich prodlužuje finanční závislost na rodičích.

1.3 Typologie rodin

Typologie rodin přispívá k lepší orientaci a pochopení nepřehledné a variabilní oblasti, kterou rodiny představují. Za jednotlivými typy rodin můžeme spatřit jedinečnost a neopakovatelnost každého rodinného systému (Sobotková, 2001, s. 51).

Členění podle uspořádání:

Nukleární rodina – můžeme použít i pojem jádrová či základní rodina. Tato rodina je tvořena mužem, ženou a jejich dětmi (Kde jsi táto, 2016).

Rozšířená rodina – nejedná se jen o muže, ženu a jejich děti, ale zahrnuje i širší příbuzenstvo, např. prarodiče, tety, bratrance a podobně (Kde jsi táto, 2016).

Neúplná rodina – jedná se o rodinu, kde je pouze jeden rodič, který vychovává dítě. Ke vzniku neúplných rodin dochází z mnoha důvodů, např. rozvod, či úmrtí rodiče (Kde jsi táto, 2016).

Členění rodiny podle funkčnosti:

Funkční rodina – pojem funkční rodina upřednostňujeme před pojmem harmonická rodina, zdravá rodina, normální rodina či neklinická. Členové takové rodiny na sebe berou ohledy a vzájemně se respektují. V případě chodu domácnosti funkční rodina zvládá domácí provoz snadno, bez velkého dohadování. Nemůžeme říct, že v takové rodině nejsou hádky, komunikační nejasnosti či stereotypy. Ale je třeba podotknout, že rodina si je vědoma spolupráce a vnímá potřeby svých členů. Ve funkční rodině je zajištěn dobrý vývoj dítěte a jeho prospěch (Matoušek, 2003, s. 150).

Problémová rodina – jedná se o rodinu, ve které se objevují závažnější poruchy některých nebo všech funkcí, ale tyto poruchy vážněji neohrožují rodinný systém, nebo vývoj dítěte. Rodina může tyto problémy vlastními silami vyřešit, nebo vyhledat krátkodobou pomoc (Dunovský, 1999, s. 108).

Dysfunkční rodina – je taková rodina, kde se objevují vážnější poruchy některých funkcí, nebo všech funkcí rodiny, které bezprostředně ohrožují rodinu a zejména vývoj a prospěch dítěte. Dysfunkční rodiny zvládají s obtížemi i běžný chod domácnosti. Tento typ rodiny má problémy s tím, aby všichni členové spolupracovali na chodu domácnosti. V dysfunkční rodině nejsou jasné kompetence (Matoušek, 2003, s. 150).

Afunkční rodina – tato rodina se vyznačuje poruchami, tak velkého charakteru, že rodina přestává plnit svoji základní funkci. Tento typ rodiny závažným způsobem škodí dítěti, proto není vhodné, aby dítě v takovém prostředí bylo vychováváno. Zlepšení situace v takové rodině je bezvýsledné. Dítěti může pomoci odebrání z této rodiny a umístění do rodiny náhradní, v případě, že to není možné, tak někam jinam (Dunovský, 1999, s. 109).

Dítě má ve svých rodičích vzor a model chování. Pro dobrý rozvoj je pro dítě nejlepší, pokud vyrůstá ve funkční rodině.

1.4 Funkce rodiny

Pokud máme určit jaká je funkce rodiny, nutno podotknout, že rodina zajišťuje mnoho činností. Jedná se o hmotné zabezpečení svých členů, vytváří specifické socializační a výchovné prostředí pro děti, předává jim kulturní dědictví, ukazuje dětem základní morální postoje, chrání a podporuje své členy, pečuje o zdraví a výživu (Kraus, Poláčková, 2001, s. 80).

Definování funkce rodiny podle Krause a Poláčkové (2001):

Biologicko – reprodukční funkce rodiny je velmi důležitá jak pro společnost, tak pro jedince, kteří tvoří rodinu. Společnost by měla zajistit své rozvíjení, proto potřebuje, aby se rodil takový počet dětí, aby byly tyto perspektivy naplněny. Pokud máme říct, jaký je význam biologicko-reprodukční funkce rodiny, tak se jedná o uspokojování biologických a sexuálních potřeb, ale také uspokojování pokračování rodu každého jedince.

Sociálně – ekonomická funkce rodiny je vnímána jako důležitý prvek v rozvoji ekonomického systému společnosti. V rámci rodinného systému dochází k realizaci řady rozhodnutí, která se týkají využití materiálních a finančních prostředků, výdajů či investic. Přerozdělování v rámci rodiny má tak významný sociální charakter.

Sociálně výchovná funkce rodiny spočívá především v procesu působení rodiny na své členy v celém souhrnu jevů a procesů, např. ekonomické, mravní, kulturní, sociální, estetické, zdravotní a jiné. Hlavní úloha rodiny v socializačním procesu je příprava dětí a mladistvých na vstup do praktického života. Zároveň je třeba zmínit, že rodina je první sociální skupinou, která dítě učí, aby se přizpůsobovalo sociálnímu životu a také zvládalo osvojovat si základní návyky a způsoby chování běžné společnosti.

Sociálně – psychologická funkce rodiny se týká procesu rodinného styku, kde se vytváří určitá hodnotová a psychická atmosféra, která ovlivňuje všechny účastníky rodinné komunikace, jedná se jak o mladé, tak i starší příslušníky rodiny. Důležitou funkci má rodina v rámci podpory svých členů. Nelze opomenout specifické sociální klima, ve kterém má velký význam citová složka, jenž se podílí na utváření a udržování vědomí. Tím máme na mysli, že jsem akceptován, uznávám a hodnocen.

2 SITUACE V RODINĚ

Vztahy v rodině jsou po staletí relativně silným poutem. Rodina, která se ocitne v zátěžové situaci, nebo je nějakým způsobem ohrožena, má většinou snahu se stabilizovat. Každá rodina je jiná a jinak zvládá překonat problémy. Jsou rodiny, které zvládnout vyřešit i náročné situace, jiné mohou potřebovat pomoc od odborníků (Šmelová, 2014, s. 70).

Rodinu můžeme členit z více hledisek, nyní ale zaměříme pozornost na rodinu úplnou a neúplnou. Vychovávat dítě v úplné či neúplné rodině je podstatně odlišné. Rozpad manželství přináší vždy negativní vliv na vývoj dítěte. Život s rodičem, který je v depresi a nezvládá obtížnou životní situaci, může ohrožovat stabilitu, jistotu a bezpečí dítěte. Největším problémem v neúplných rodinách je riziko chudoby. Chudoba do jisté míry přispívá k zátěži rodiny, kterou řídí osamělý rodič (Smith, 2004, s. 118).

2.1 Rodina úplná

Úplnou rodinu představují manželé či pár, který je tvořen otcem a matkou vlastních dětí, případně dětí osvojených anebo dětí, o které rodič pečuje z předchozího manželství.

V minulosti bylo pro manžele běžné, že se jim narodilo dítě. O svatbě obvykle rozhodovala rodina, která brala ohled na majetek a postavení. V současnosti se muž se ženou sami rozhodují, zda budou mít dítě. Narození dítěte je zpravidla vnímáno jako obohacení vlastního života, které určitým způsobem souvisí s potřebou žít pro někoho, kdo jej bude potřebovat. Výchova dítěte je zároveň vnímána jako výzva být příkladnými rodiči a dobrými vzory pro dítě. I když vychovávat dítě vyžaduje velkou péči, jež souvisí s řadou omezení a změn v dosavadním způsobu života rodičů, přesto lze předpokládat, že v rodičovství převládá hlubší kladný význam, který narození dítěte poskytuje (Šmelová, 2014, s. 72).

V případě porovnání časové náročnosti aktivit, které jsou spojené s péčí o děti a chod domácnosti jsou na tom podstatně lépe rodiče z úplných rodin, než osamělý rodič, který péčí o dítě a domácnost tráví daleko více času. Osamělý rodič musí do určité míry zastoupit podíl chybějícího partnera. Naopak v úplných rodinách jsou aktivity, které mohou rodiče vykonávat i s dětmi naráz, či se mohou doplňovat nebo zastupovat. V případě rozdělení rolí mezi partnery, konkrétně z hlediska větší spolupráce otců v rámci běžného chodu domácnosti a při vychovávání dítěte je třeba, aby došlo k souladu zaměstnání a rodiny. Pokud již dítě navštěvuje školu, pochopení a především spolupráce

partnera je nejdůležitější činitel, který usnadňuje jejich úsilí skloubit rodinu a zaměstnání (Sirovátka, 2008, s. 135).

Pro dítě je velmi důležité, aby rodina fungovala tak, jak má. Především, aby spolu rodiče dokázali komunikovat a shodnout se při řešení důležitých rozhodnutí. Ideálním řešením je kompromis. Dítě by nemělo vidět, jak má ve většině případů hlavní slovo jen jeden rodič a druhý spíše ustupuje. Pokud, ale vidí, jak spolu rodiče vychází, v dospělosti se bude snažit, aby vytvořilo stejné prostředí, jako to, ve kterém vyrůstalo.

Dítě vnímá své rodiče jako vzor a model chování. Učí se od nich, jak má zvládat problémové situace. Z toho důvodu je třeba, aby se rodiče problémům nevyhýbali, ale řešili je. Dítě má šanci spatřit své rodiče v různých situacích, pozoruje chování svých rodičů a poté jej opakuje. Důležité je, aby se dítě nebálo, v případě potřeby se dokázalo ozvat v problémové situaci a způsobilo se vyjádřilo (Hoskovcová, Rychterová, 2009, s. 43).

Rodiče by se měli snažit zvládat své emoce, protože v hněvu mohou říct to, co by nijak nikdy neřekli a dítě to může velmi zranit.

Z hlediska výchovy dítěte je úplná rodina jen obtížně nahraditelná. Rodina by se neměla stát neúplnou jen z povahové nedospělosti a nezralosti rodičů. Rodiče by měli brát ohled na dítě, co je nejlepší pro jeho osobnostní rozvoj. Pokud má rodina problémy, měla by se je pokusit vyřešit. V případě, že si rodiče neví rady, měli by vyhledat odbornou pomoc. Rozvod manželství by měl být až posledním řešením.

2.2 Rodina neúplná

Neúplná rodina se dá definovat jako rodina, ve které ve výchově dítěte chybí přítomnost jednoho z rodičů, může se jednat jak o matku, tak o otce. K této situaci může dojít z několika důvodů. Nejčastějším důvodem je krize v manželství, kdy následuje rozvod.

Důvodů, které mohou vést k neúplné rodině, je spousta. Může se jednat např. o emoční problémy přetrvávající z dětství, rostoucí touha po citovém či sexuálním uspokojení, nerovnoměrné rozložení moci ve vztahu, vzdálenost mezi manžely, rozdílná očekávání, špatná komunikace mezi manžely či úmrtí jednoho rodiče.

Rozvod manželství s sebou vždy nese určitá rizika, která se mohou podepsat na ostatních členech. Nejhuře tuto situaci zvládají děti ve věku 4-6 let a 13-18 let. Pro tyto děti

představuje rozvod rodičů zřetelné riziko pro osobnostní vývoj a duševní zdraví. (Smith, 2004, s. 41).

Vznik neúplné rodiny s sebou přináší otázky, jaký vliv má nová situace na děti, které v rodině žijí. V rodinách tohoto typu se můžeme setkat s větším množstvím problémů, než v úplné rodině. Mezi takové problémy patří zhoršení ekonomické a sociální situace rodiny, kdy je třeba podotknout, že tyto problémy se bezprostředně dotýkají dětí. Většina případů neúplné rodiny je tvořena matkou a dítětem, kdy chybí socializační vliv otce. Často se stane, že po rozvodu manželství dochází ke změně postoje jak matky, tak i širšího sociálního okolí k dítěti a jeho chování. Celkový emočně sociální vývoj takového dítěte se postupně začíná lišit od vývoje dětí, které vyrůstají v úplných rodinách (Národní týden manželství, 2016).

Matky s dětmi, které zůstávají po rozvodu sami, se potýkají s řadou problémů, ať už se jedná o starosti s vedením domácnosti, finanční problémy, zvýšený stres či konflikty s bývalým manželem. Ženy v zátěžové situaci pocítí ztrátu energie, pocity beznaděje a deprese. Mohou být přetíženy a podrážděny, což se odráží ve zhoršeném vztahu s dítětem. Proto je třeba poskytnout po rozvodu osamělým matkám odbornou pomoc, aby se u nich pocit bezmoci a beznaděje nerozvinul.

Co se týká dětí a jejich reakce na přítomnost jen jednoho rodiče, tak během dvou až tří let se na novou situaci adaptují, pokud nepřetrvávají nějaké nepříznivé okolnosti. Může se jednat o dohadování bývalých manželů po rozvodu, nebo sabotování kontaktu dítěte s druhým rodičem. Dítě se může dobře vyvíjet i v neúplné rodině, která dobře funguje, než dítě v úplné rodině, která je vysoce konfliktní (Sobotková, 2001, s. 132).

Dospívající mladí lidé jsou velmi zranitelní. Rozvod u nich vyvolává obavy, zda dokážou v budoucnosti navázat intimní vztahy a být šťastní. Vnímají novou situaci tak, že je rodiče zradili. Může se stát, že se snaží oprostít od rodičů a vyhledávají spíše společnost svých vrstevníků.

3 OSOBNOST

Jan Čáp a Jiří Mareš uvádějí: „Chování a prožívání jsou vždy projevem osobnosti, určitého člověka s obecně lidskými a individuálními vlastnostmi, cíli, radostmi a problémy. Chování a prožívání je součástí práce člověka, jeho učení a ostatních činností, jeho vztahů k druhým lidem, jeho vzájemného působení s prostředím, jeho vývoje od dětství k dospělosti a stáří“ (Čáp, Mareš, 2001, s. 24).

Osobnost se vyvíjí při kontaktu s druhými lidmi, sociálními skupinami, či ve společnosti. Je třeba brát zřetel na podmínky, které působí na utváření osobnosti. Jan Čáp a Jiří Mareš člení podmínky na vnější a vnitřní. Vnějšími podmínkami je myšlena rodina, vrstevníci, škola, školní třída, národnost, životní prostředí a zprostředkování vlivů širšího prostředí nejbližším prostředím dítěte. Vnitřní podmínky představují biologické podmínky, psychické vlastnosti, psychické procesy a stavy.

Z hlediska osobnosti je třeba zmínit důležitý pojem, a tím je vývoj. Vývoj probíhá podle vnitřních zákonů systému, současně je ovlivňován vzájemným působením systému s prostředím, například vlivy zvenčí mohou podporovat vývoj systému, mohou jej zpomalovat, pozměňovat, nebo narušovat. Vývoj osobnosti je vzájemně spjatý se dvěma aspekty, kterými jsou zrání a vzájemné ovlivňování jedince a prostředí (Čáp, Mareš, 2001, s. 181).

V každém vývoji dochází k určitým změnám, může se jednat o takové změny, které jsou příznivé pro rozvoj osobnosti, či naopak může dojít k návratu k nižší vývojové etapě. Návrat k nižší etapě může být způsobena nemocí, nebo třeba z důvodu velké zátěže.

3.1 Vývojové stádia osobnosti

Definování věku dítěte podle Z. Heluse:

Kojenecké stádium – jedná se o období zhruba prvního roku života. Přestože jde o nejkratší období v životě dítěte, v rámci vývoje se odehraje mnoho změn. Za nejdůležitější je považováno tempo vývoje, symbiotický vztah matky s dítětem a zlomové události podporující další vývoj, tím máme na mysli první úsměv, uchopení, puštění, vstávání a chůze.

Batolecí stádium – v případě, že máme určit věk dítěte, pak se jedná o rozmezí přibližně 1 roku až tří let života. Pro uvedené stádium vývoje jsou charakteristické tři zlomové události. Jako první můžeme uvést vstávání a chůze, která má svůj začátek v prvním roce života. Druhou důležitou událostí ve vývoji dítěte je fáze otázky a odpovědi, které můžeme chápat jako zrod hovoru. Poslední událostí je sebeoznačení jako „já“ a sebeprosazení jako „já sám“. Tímto dochází u dítěte ke vzniku identity.

Stádium předškolního věku – tím máme na mysli období mezi 3 a 6 rokem života. Dochází k proměnám v sociálním životě dítěte. I když nejvíc vnímá rodinu, začíná se více kamarádit s vrstevníky. Další změny se projevují u hry. Zhruba kolem třetího roku se objevují hry na sociální role, což je velmi důležité pro jeho vývoj. Zároveň se v tomto období začíná zaujímat o mravní postoje. Ví, co je správné, špatné, na co může být hrdé či za co by se mělo stydět. V tomto období má výchovné působení rodičů velký vliv a může mít i dlouhodobě pozitivní důsledky. Pokud rodiče budou své dítě omezovat potlačováním jeho spontánnosti a expanzivní iniciativnosti, může být ohrožen rozvoj osobnosti.

Stádium raného školního věku – můžeme vymezit od 6 let do 11 let života. Jedná se o období, kdy se dítě stalo školákem. Tato událost má význam pro jeho další vývoj. Zhruba kolem šestého věku můžeme říct, že většina dětí dosahuje školní připravenosti. Tím máme na mysli přizpůsobení se režimu vyučování, spolupracování s dětmi, uvědomování si povinnosti a usilování o jejich splnění a tak dále.

Stádium pubescence – máme na mysli zhruba 11 až 15 let života. Jedná se o období, které je charakteristické velkými proměnami jak tělesnými, tak psychickými. V uvedeném období někteří rodiče uvádí, že dochází k odcizení mezi nimi a dítětem. Důležitými rozvojovými úkoly pubescence je přijetí vlastního těla, sebeuvědomění, přijetí svého postavení ve vrstevnických vztazích a také uchování, či spíše obnova významu rodinného zázemí jako útočiště, které poskytuje porozumění, vyslechnutí a poskytnutí pomoci.

Adolescence – označujeme věkové období od 15 do 20 let života. U většiny mladých lidí dochází k plné osobnostní a sociální rozvinutosti k posouvání do vyššího věku. Důvodem je to, že později ukončují školu, nespěchají se ženěním či vdáváním, později zakládají rodinu, snaží se profesně stabilizovat. Mladý člověk se snaží žít jako dospělý, ale chybí mu k tomu zkušenost a odpovědnost.

Periodizace období dospělosti a stáří podle J. Čížkové a kol.:

Období dospělosti – můžeme považovat za období od 20 let do 60 let života. Dalo by se říct, že se jedná o životní období. V této fázi života si jedinec většinou najde práci a snaží se osamostatnit od své rodiny, aby postupem času mohl založit vlastní domov a rodinu. Mezi 35 až 40 rokem života dochází k určitému osobnímu mezníku či krizi. Tento stav se objevuje u lidí různých vrstev. Krize je spojená s hodnocením dosavadního způsobu života. U žen zhruba po 45 roce života dochází k hormonálním změnám, které způsobují menopauzu.

Období stáří – jedná se o poslední vývojové období lidského věku, toto období vymezujeme od 60 let života. Stárnutí se odehrává v průběhu celého života, ale po 60 roku je proces stárnutí rychlejší. Rozlišujeme biologické a psychické stárnutí. Ve stáří se mohou projevovat sklony a vlastnosti, které dokázal jedinec dříve tlumit, nebo je projevoval přijatelným způsobem.

Periodizace období dospělosti a stáří podle P. Říčana:

Mladá dospělost – v rámci vymezení se jedná o období zhruba mezi 20 a 30 rokem života. Důležitým krokem v této fázi je zařídit si existenci, tím máme na mysli vyřešení ekonomické situace. Dalším důležitým úkolem je uspořádání mezilidských vztahů, přesněji nalezení vhodného partnera, se kterým je obvykle spojeno vstoupení do manželství. Nebezpečím mladé dospělosti je izolace, která může být způsobena například citovým zraněním při pokusu vstoupit do intimního života.

Střední dospělost – jedná se o období přibližně mezi 30 až 60 rokem života. Tuto dobu můžeme shrnout do dvou slov, a to milovat a pracovat. V této fázi by měl člověk

především s láskou pečovat o to, co zplodil či případně i porodil a za co přijal odpovědnost. Největším nebezpečím střední dospělosti je nedostatek odvahy, případně ochoty dávat druhým.

Pozdní dospělost a stáří – myslíme tím období nad 60 let života. Jedná se o období, kdy by měl starý člověk zvážit své možnosti a předat svoji funkci v zaměstnání mladším, postupně i svou práci a věnoval se hlavně tomu, co ho těší a na co dosud neměl čas. Hlavním nebezpečím pozdní dospělosti a stáří je zoufalství, samota, bolest, umírání a smrt, ale i vědomí osudných chyb, které jsme udělali.

4 VÝCHOVA

Vychovávat dítě, případně děti není jednoduchá a snadná činnost. Nelze říct, jaký výchovný postup je ten správný, aby z dítěte vyrostl dobrý člověk. Je třeba podotknout, že kromě výchovy je tu totiž ještě celá řada činitelů v hmotném i společenském prostředí dítěte, které mají velký vliv na jeho vývoj. Jako příklad můžeme uvést početnost rodiny, bydlení, finanční zázemí, hluk velkoměsta nebo klid venkova, zaměstnání rodičů, věk rodičů a mnoho dalších podmínek (Matějček, 1994, s. 14).

Nejen celá řada různých činitelů, ale zejména rodiče, ovlivňují dítě. Od rodičů dítě postupně přejímá návyky, životní postoje a hodnoty, učí se mnoha věcem, napodobuje jejich chování v interakcích s jinými dospělými i svými vrstevníky. Rodiče dítěti ukazují svět a jeho zákonitosti a ono nejdříve jen přejímá odraz, který mu předávají. Jako rodiče často používáme výchovné postupy a prostředky, které na nás používali naši rodiče. I když s nimi nemusíme souhlasit. K jednání, kdy používáme takové výchovné postupy či prostředky, dochází většinou pod vlivem zátěžové situace. Přitom jsme si říkali, že nebudeme vychovávat své dítě tak, jak nás vychovávali oni. Je nutno přemýšlet nad tím, jak vlastně chceme své dítě vychovávat. Kolik toho chceme nebo naopak nechceme převzít od našich rodičů pro výchovu dítěte. (Šance dětem, 2016)

Dítě by nemělo být neustále jen kritizováno a upozorňováno na nedostatky. Můžou se objevit situace, kdy otec nebo matka jedná nepřiměřeně, protože nejsou schopni udržet své emoce pod kontrolou. Dítě pak může z reakce rodičů dospět k názoru, že jej nemají rádi. Rodiče by ani neměli říkat svému dítěti, například jak je hloupé a nešikovné, a to v domnění, že se dítě poté bude snažit zlepšit své chování. Spíše se může docílit toho, že se dostaví pocity viny, nebo touha po pomstě, jejíž síla a touha je úměrná jeho charakteru. I nadávky se podílí negativně na sebevědomí dítěte. Rodiče by se měli naučit vychovávat dítě k zdravému sebevědomí. Křik, nadávky, urážky a výčitky nevedou k ničemu pozitivnímu. Téměř jistě vedou k tomu, že z dítěte vyroste plachý a ustrašený člověk s komplexem méněcennosti (Kast – Zahn, 2008, s. 77).

Ve výchovném procesu dítěte je potřeba soustředit se na pozitivní věci. Dítě je třeba chválit a na každý pokrok či úspěch jej také upozornit. Mezi rodiči a dítětem by měl převládat přátelský a láskyplný vztah. Dítě potřebuje vědět, že jej rodiče mají rádi, myslí to s ním dobře, věří mu a milují jej přesně takové, jaké je. Pokud rodiče dítěti dodávají odvahu, chválí jej a přátelskými, nebo milými gesty ukazují, že v něj věří, určitým

způsobem kompenzují méně příjemné oblasti výchovy. Tím je myšleno prikazování, zakazování, omezování a podobně. Jedním z velmi důležitých faktorů pro rozvoj osobnosti člověka je totiž rodičovská láska (Kast – Zahn, 2008, s. 86).

Při výchově dítěte je třeba brát v potaz, že na každé dítě platí jiný výchovný styl. Je to dáno charakterovými vlastnostmi dítěte.

4.1 Cíle výchovy

Wolfgang Brezinka popisuje cíl výchovy: „Slovem cíl se míní výsledek nějakého jednání, o nějž usilujeme. Výchovný cíl je tedy to, čeho chce někdo dosáhnout výchovnými úkony. V každém případě je to určitá vlastnost nebo souhrn více vlastností osobnosti, která je objektem výchovy. Může jít o relativně speciální vlastnosti, jako je například schopnost číst, nebo o určitý stav celé společnosti, jako je například životní zdatnost, schopnost obstát v životě“ (Brezinka, 1996, s. 14).

Z hlediska výchovy stanovení cílů významným způsobem ovlivňuje kvalitu výchovného procesu. Pro efektivitu výchovy a účinnost cíle ve výchově je důležité, aby cíl byl konkrétně formulován, obsahoval požadovanou změnu osobnosti, podmínky a prostředky, kterými je možné změny dosáhnout. Rodiče by měli dbát na to, aby jejich cíl výchovy byl reálně splnitelný a přiměřený. (Čabalová, 2011, s. 43). Měli by brát ohled na schopnosti a možnosti svého dítěte a podle potřeby či věkové vyspělosti je postupem času upravovat. Zároveň je nutno vychovávaného určitým způsobem stimulovat, aby měl snahu pracovat na svém rozvoji.

Cíl výchovy by měl být stanoven s ohledem na možnosti dítěte tak, aby jej dokázalo splnit. V případě, že dítě nedokáže na stanovený cíl dosáhnout, měli by jej rodiče upravit, aby splnění bylo v jeho možnostech a schopnostech. Je třeba brát ohled na skutečnost, že dítěte se vyvíjí, takže cíl výchovy by se měl s věkem měnit a postupně zvyšovat nároky.

4.2 Způsob výchovy

Nepříznivý způsob výchovy je většinou spojen s osobností nezralou, vysoce labilní, s nepřiměřeným sebehodnocením, vysoce agresivní, nebo naopak nesamostatné, závislé a pasivní. Způsob, jakým rodiče vychovávají své dítě, závisí i na temperamentu dospělého, například cholerik často vyvolává konflikt a děti na takovou osobu reagují záporněji, než na osobu, která má klidnější temperament. Je třeba brát ohled na skutečnost, že způsob

výchovy je ovlivňován zkušenostmi, které si dospělý přináší ze svého dětství. Jedná se o nevědomé napodobování, i když v některých případech můžeme říct, že se jedná o záměrný, přímo naprogramovaný postup (Čáp, Mareš, 2001, s. 314).

Někdy se může stát, že vlastní rodič, přesněji způsob jaký používal při výchově, může být pro mladého člověka špatný příklad a model. Mladý člověk se poté může snažit pokusit se vyvarovat takového způsobu výchovy. Na základě vlastní zkušenosti, může své dítě posléze vychovávat zcela opačným způsobem, než jakým byl vychováván on.

V rámci způsobu výchovy je nutno podotknout, že chování mladistvých v pubertě a adolescenci se velmi mění, neboť dochází k proměně celé osobnosti. Rodiče by si měli uvědomit, že by se k nim již neměli chovat jako k dětem. Rodiče by měli stanovit způsob výchovy s ohledem na věk dětí či mladistvých, k jejich stupni zralosti, k jejich problémům a brát ohled na to, na co jsou citliví.

Způsob výchovy se může změnit, a to s ohledem na vývoj rodičů, rodiny a její situace. Příkladem mohou být mladí rodiče, kteří byli nezkušení, a dalo by se říct, že nezralí pro to, aby se stali rodiči, či třeba nedovedli dítěti projevit láskyplný vztah. Nezralí rodiče mohli v průběhu let dozrát a situace se mohla zlepšit. Jsou ovšem případy, kdy se láskyplný vztah projeví až k druhému dítěti, první dítěti tuto situaci silně prožívá a cítí se citově zanedbávané. Změny v chování k dětem můžou být způsobeny ekonomickou situací rodiny, zaměstnáním rodičů a podobně (Čáp, Mareš, 2001, s. 315).

4.3 Výchovné styly

Výchovný styl, je určitý výchovný postup, kterým se rodiče snaží své dítě vychovávat. Je třeba podotknout, že existuje několik různých rozdělení výchovných stylů.

Rozlišujeme následující výchovné styly:

Autoritativní výchova – dítě musí striktně plnit příkazy rodičů. Můžeme říct, že výchova dítěte je založena nejen na zákazech a příkazech, ale také na neustále kontrole. Rodiče mají na své dítě velké požadavky, neberou ohled na individuální potřeby dítěte. Není zde žádný prostor pro komunikaci. Základem autoritativní výchovy je nerovnost. Jedná se o vztah mezi nadřízeností rodiče a podřízeností dítěte (Eva Labusová, 2016).

Demokratická výchova – jsou jasně daná pravidla, které dítě dodržuje. Rodiče se zajímají o individuální potřeby dítěte. Pokud máme posoudit rozdíl mezi autoritativní výchovou a výchovou demokratickou, tak demokratická výchova je jemnější a shovívavější k dítěti. Vztah rodičů k dítěti je více přátelský (Eva Labusová, 2016).

Shovívavá výchova – rodiče nemají žádné požadavky na své dítě, ani jej nijak neomezují. Dítě nemá stanovené hranice, ani v případě, kdy je potřeba, aby bylo usměrněno. Mezi rodiči a dítětem je silná emoční podpora, rodiče se vyhýbají trestání dítěte (Eva Labusová, 2016).

Zanedbávající výchova – co se týká požadavků na dítě, rodiče na něj kladnou minimální požadavky. Rodiče se nezajímají o dítě a jeho rozvoj. Rodiče nemají k dítěti žádný citový vztah. Někdy se stane, že rodiče své dítě odmítají (Eva Labusová, 2016).

Definování výchovných stylů dle Nováka (2013):

Autoritativní výchova – výchova dítěte je založena na příkazech a zákazech. Dítě je rodiči přísně kontrolováno bez sebemenší diskuze.

Laxní výchova – rodiče se o dítě nezajímají, dalo by se říct, že jsou lhostejní k jeho potřebám. Zajímají se především o osobní zájmy.

Ochraňující výchova – rodiče své dítě příliš chrání, brání duševnímu i tělesnému otužování. Dítě je příliš svazováno se svým vychovatelem, který mu připravuje cestu životem.

Volná výchova – úplná a dlouhodobá snášlivost jakýchkoliv činností dítěte. Nemůžeme říct, kde je přesně hranice mezi volností v důsledku svobodného rozhodování dítěte a totální volností z důvodu nedbalosti rodičů.

Perfekcionistická výchova – rodiče v určitém smyslu na své dítě tlačí, aby vždy perfektně splnilo zadané úkoly a chovalo se co nejlépe. Rodiče kladou na dítě požadavky, které nemůže vzhledem ke svému věku a k individuálním vlastnostem splnit

Ani jeden z uvedených výchovných stylů však nezaručí úspěšnost výchovy. Některé výchovné styly mohou být úspěšnější než jiné. Úspěšnost způsobu výchovy může být ovlivněna různými vlivy. Řádná výchova by měla zajistit, aby z dítěte vyrostl dobrý člověk (Novák, 2013, s. 45).

Pokud máme uvést, který z výchovných stylů má pozitivní dopad na rozvoj osobnosti člověka, tak se jedná o demokratickou výchovu. Jedná se o výchovný styl, který vede k láskyplnému vztahu mezi rodiči a dítětem, ale zároveň dítě má stanovené pravidla, které dodržuje.

5 ODMĚNY A TRESTY

Dalo by se říct, že již v minulosti byly odměny a tresty považovány za základní výchovné prostředky. V dnešní době často používáme v různých situacích výchovné prostředky, aniž si toho jsme vědomi, příkladem můžeme uvést osobní příklad, sugestivní působení, příkaz, pobídku a další výchovné prostředky. Odměny a tresty jsou ve výchově dítěte používány plánovaně, kdy se jedná o snahu o dosažení určitého pedagogického cíle. V případě praktikování trestu se jedná o zastavení špatného chování. Naopak odměna by měla budovat správné chování (Mateřská škola Sokolská, 2016).

Pod trestem si většinou dokážeme představit nějaký pohravek, či domácí vězení, který jsme jako děti od rodičů dostali. Naopak když pomyslíme na odměnu, může nás napadnout např. nová hračka, či sportovní potřeba. Každý vnímá jinak co je pro něho trest a co odměna. Co může být pro jednoho trest, nemusí být trestem pro druhého. Pro dítě není trest to, co jsme si jako trest vymysleli, ale to, co jako trest vnímá. Většinou se jedná o zahanbující, ponižující a nepříjemný pocit, kterému by se chtělo dítě pro příště vyhnout. Dalo by se říct, že dítě stejně vnímá i odměnu. Nemusí přijímat to, co jsme si jako odměnu vymysleli, ale to, co jako odměnu prožívá. Tím máme na mysli povznášející, příjemný pocit uspokojení, který by si dítě rádo co nejdéle podrželo a chtělo by jej znovu zopakovat (Matějček, 2000, s. 26).

Každé dítě je jedinečná lidská bytost. Pokud rodiče chtějí s dítětem dosáhnout určitého cíle, například jej řádně vychovat, pak je třeba s každým dítětem různě jednat s ohledem na jeho jedinečnost. To platí nejen pro výchovu, ale obzvláště pro trest a odměnu. Pro některé děti může fyzický trest znamenat duševní otřes a naopak jiné přijímají pohravek jako úlevu. Stejný trest či stejná odměna má tedy pro každé dítě jiný smysl (Matějček, 1994, s. 46).

V rámci formování sebevědomí je pro dítě podstatně přijatelnější, když jej rodiče až příliš chválí a stále jen odměňují, než neustálé tresty a výčitky. Zdravé sebevědomí u dítěte má souvislost s pocitem bezpečí, lásky a uspokojení potřeb, jenž má v raném věku (Novák, 2013, s. 119).

5.1 Odměny

Odměna je vnímána jako vhodný prostředek, kterým rodiče upevňují žádoucí chování dítěte. Odměna by měla u dítěte vzbuzovat pocit radosti či uspokojení jeho potřeb. V případě, že je chování dítěte odměňováno, dochází k jeho posilování a objevuje se častěji. Výchova, kde je dítě méně trestáno a více odměňováno, je úspěšnější, ale odměny by měly být používány v určité míře (Šmelová, 2014, s. 27).

Dítě dokáže zřetelně reagovat na slovní uznání už od druhé poloviny prvního roku života. Nedokáže vnímat smysl slov, ale reaguje spíše na tón hlasu, na gesta a mimiku. V případě pochvaly můžeme spatřit, jak se rozzáří, naopak když je káráno, zesmutní, nebo se dá do lítostného pláče. Postupem času jak dítě dospívá, přijímá naši radost čím dál vydatněji. Dovede už pochopit význam slov, ve kterých je skrytá naše láska k němu. Někdy je po našem uznání tak plně horlivosti, že jej musíme usměrnit a přibrzdit, aby nevybočilo ze zdravých kolejí až do předvádění a šaškování. (Matějček, 1994, s. 78).

Mnoho rodičů se mylně domnívá, že pokud dítě budou hodně chválit, může mít nezdravé sebevědomí. Pravdou je, že dochází spíše k poklesu vnitřní motivace, dítě se stává nesamostatné a věci či činnosti koná jen s otázkou, kterou zjišťuje, co z toho bude mít. Rodiče nemusí vždy používat odměnu a pochvalu, ale mohou využívat jiné výchovné prostředky. Místo odměny můžeme dítěti vysvětlit smysl dané činnosti, pokusit se objasnit proč to dělá. Co se týká náhrady za pochvalu, stačí, když si všimneme a popíšeme to, co se dítěti povedlo.

Druhy odměn

Odměny, které mají nemateriální podobu, tedy například slovní uznání, pohlazení, společná činnost, jsou v rámci výchovy působivější a žádoucí než odměna materiální. Rodiče se často mylně domnívají, že když svému dítěti budou kupovat dárky nebo sladkosti, bude je mít více rádo a bude poslouchat (Šmelová, 2014, s. 27).

Rizika odměn

Odměna je často používána k tomu, aby dítě mělo motivaci. Jenže paradoxně můžeme dojít k situaci, kdy dítě něco dělá jen z důvodu odměny, neboť bez odměny by pravděpodobně nic neudělalo. Používáním odměny dochází tedy ke snížení zájmu o činnost, kterou chceme, aby dítě udělalo. Dítě se tedy učí něco dělat jen z důvodu odměny, nikoliv pro věc samotnou. Bez odměny určitá věc, či činnost nemá pro dítě význam.

Největší riziko odměny je tzv. uplácení dítěte. Rodiče svému dítěti dávají odměnu jen z důvodu, aby vykonalo nějakou činnost, kterou chtějí, aby vykonalo. Odměnou může být cokoliv, co by odměňovaný potřeboval, například peníze, udělení nějaké výhody či umožnění aktivity, která by byla jinak nesnadno dostupná. Nebezpečí takovéto odměny je stejné bez ohledu na to, jaký cíl tímto chceme získat. Je jedno jestli se jedná o cíl pozitivní či negativní. Odměny ve výchově by se měly dávat hlavně pro dobro dítěte (Kopřiva et al., 2008, s. 157).

Dítě by nemělo dělat věci s tím, že dostane odměnu či pochvalu, ale mělo by dělat věci pro vlastní dobrý pocit, že něco samo dokázalo. Tím si buduje pocit vlastní sebehodnoty, sebedůvěry, dá se říct, že je motivováno z vnitřku, ne na základě vnějšího tlaku. Dítě potřebuje od rodičů zpětnou vazbu, povzbuzení, pozitivní motivaci ocenění. Mělo by vědět, že rodiče o něho mají zájem. I tohle je výchovný prostředek, který může sloužit určitým způsobem lépe, než odměna nebo nekritická pochvala. Netřeba dodávat, že jde o výchovné prostředky, které vyžadují dostatek pozornosti rodičů vůči dítěti, vnímání potřeb a pokroků, kdy dítě má pocit, že je důležité a má svou hodnotu. Nemělo by mít pocit, že musí být takové, aby vyhovovalo našim představám (Šance dětem, 2016).

Pozitivní funkce odměn

Pokud se dítěti něco podařilo, či udělalo něco dobře, mělo by být pochváleno. I když výsledek není zrovna perfektní. Pochvala dítěti přináší radost. Pokud odměna, nebo slovní uznání přijde ve správný okamžik, má základní a rozhodující funkci, a to takovou, že posiluje a utvrzuje chování dítěte (Mateřská škola Sokolská, 2016).

5.2 Tresty

Každý trest je pro dítě škodlivý a především málokdy opravdu vede k nápravě chyb. Rodiče by místo trestů měli s dítětem komunikovat nad důsledky jeho chování, snažit se rozebrat příčiny a poté vyvodit opatření. Destruktivní, ponižující a neopodstatněné tresty jsou nežádoucí a především nepřiměřené. Pokud má mít trest nějaký výchovný důsledek a především účinek, je nezbytné, aby pokaždé určitým způsobem přispíval k nápravě dítěte. Je tedy nutné, aby se dítě i pomocí trestu něco naučilo, či něco nového pochopilo. Mělo by se podařit dosáhnout posunu jeho myšlení a přístupu. Pokud toto dosáhneme,

trest není trestem, ale je vnímám jako prostředek či způsob, aby dítě dělalo věci lépe, případě jinak a především neopakovalo chyby (Hubatka, 2014, s. 86).

Jakýkoliv trest považujeme za nebezpečný pro zdravý psychický a sociální vývoj dítěte. Nemůžeme říct, že by existoval trest, který by byl správný, přiměřený nebo nutný. Zároveň však zastáváme přesvědčení, že nevhodné chování by nemělo zůstat bez nepovšimnutí. Konkrétně, když dochází k porušování psaných i nepsaných norem dobrého chování, k porušování dohod a pravidel, případě k ubližování, tak je třeba zareagovat (Kopřiva et al., 2008, s. 121).

Spousta rodičů místo snahy o co nejlepší možný rozvoj svého dítěte vnímá smysl výchovy spíše v poslušnosti dítěte. Rodiče aplikují tresty, neboť se domnívají, že vedou k dosažení poslušnosti. V mnoha případech se potom dítě chce zavděčit rodičům a dělá věci pouze ke spokojenosti rodičů nikoliv pro vlastní potěšení. Potom se může zdát, že takto vychovávané dítě je klidné a spokojené, ale ve skutečnosti se spíše bojí, že ztratí lásku rodičů či pocit vlastního bezpečí. Hlavním důvodem proč tedy spolupracuje s rodiči, je strach, což není vhodné pro utváření zdravé osobnosti dítěte. Při vychovávání dítěte tímto způsobem hrozí riziko, že v období dospívání bude dítě plné odporu a vzdoru neboť už nebude chtít být tím, kdo musí nuceně poslouchat. Naopak dítě, které v období dospívání nevzdoruje svým rodičům, může mít v dospělosti tendenci chovat se poddajně

Rodiče by měli svému dítěti stanovit jasná a pro dítě srozumitelná pravidla. Stanovit jasné hranice, ale znamená, aby je bez výjimky všichni členové rodiny dodržovali a striktně se jimi řídili. Rodiče by měli určitá pravidla stanovovat s ohledem na věk dítěte, jeho vospělost či dle nutnosti. Zároveň by měli čas od času určené pravidla změnit. Pokud už rodiče stanoví dítěti pravidla, které dítě má dodržovat, měli by kontrolovat, zda dítě pravidla dodržuje. Pokud by dítě jedno z pravidel porušovalo, neměl by ihned přijít trest, ale rodiče by měli dítě upozornit (Kast – Zahn, 2008, s. 93).

Druhy trestů

Trest může mít různou podobu. Jedním z možných trestů může být zákaz oblíbené aktivity dítěte, či naopak příkaz, aby vykonalo neoblíbenou činnost. Někteří rodiče své dítě potrestají fyzickým trestem, ale mělo by se předejít tomu, aby se z takového trestání nestalo fyzické či psychické týrání (Šmelová, 2014, s. 28).

Tresty všeobecně mají různý charakter. Lze je rozdělit na fyzické a psychické. Fyzické tresty mají všeobecně působit zvenčí na fyzickou schránku člověka a způsobovat bolest.

Do této kategorie lze zařadit například facku nebo pohlavek. Psychické tresty naopak působí na vědomí dítěte a mají vyvolat negativní emoce. Psychické tresty lze považovat za méně škodlivé, protože následky nejsou viditelné. Ale o to větší musí být nad nimi kontrola, protože hranice mezi psychickým trestáním a týráním je velmi tenká. Vysmívání, zastrahování či zesměšňování není přístupné. Spousta rodičů si své počínání neuvědomuje. Psychické týráné má potom velmi neblahý vliv na duševní vývoj osobnosti. V dospělosti potom může u takové osobnosti docházet k sociálním fobiím.

Rizika trestů

V případě kdy chtějí rodiče potrestat své dítě, měli by se zamyslet nad následky trestů. Jsou-li při výchově používány fyzické tresty, může si dítě myslet, že je to nástroj k řešení problému mezi lidmi. Další nevýhoda fyzických trestů je, že je dítě může vnímat jako prostředek, kterým se dá ukazovat moc. Dítě toto pak bude vnímat jako inspiraci a bude ji uplatňovat ve svůj prospěch pro získání moci nad ostatními sourozenci či vrstevníky. Aby dítě správně pochopilo význam a nezbytnost výkonu jisté činnosti mělo by mít správnou motivaci. Pokud však dítě nutíme dělat tyto činnosti pod výhružkou trestu, není to správné. Dítě potom bude motivováno strachem z autority a bude tuto činnost vykonávat jen po dobu trvání hrozby.

Tresty mají negativní dopad na vztah mezi rodiči a dítětem. Časté využívání trestů má také neblahý vliv na sebeúctu dítěte a v budoucnu může mít vliv na navazování partnerských vztahů, protože člověk, který nemá sebeúctu se může povyšovat nad ostatní. Tresty mají taky neblahý vliv na chování dítěte. V budoucnu se dítě bude chtít vyhnout potrestání a tak bude různě skrývat své chyby nezdary a selhání například taky může lhát či podvádět. Tento návyk se pak může projevovat i v dospělosti.

Některé druhy trestů mohou fungovat jako výměnný obchod či odpustky. Tím je myšleno, že dítě se naučí přijímat trest, kdy jej vnímá za jakési výkupné za svůj prohřešek. Problémem je, že se nenaučí chovat správně, ale naučí se přijímat tresty. Pro morální vývoj dítěte, jsou takové tresty velmi nebezpečné. Dítě vnímá trestem, že nevhodné chování bylo vyrovnáno a tím pádem už nemá snahu o nápravu (Kopřiva et al., 2008, s. 126).

Pozitivní funkce trestů

Trest, který bude dítěti uložen, by měl napravit škodu, pokud se nějaká stala. Tím je myšleno, že ne vždy jsou provinění dítěte takového charakteru, aby se daly napravit jeho prací. Vize, že by dítě mělo svoji vinu za svou nemotornost, nepozornost či zapomnětlivost odpracovat je nepřijatelná. Nemůžeme dítě trestat z důvodu, že nás mrzí nějaké jeho chování, zarmucuje či rozčiluje, že nás v našem očekávání nějak zklamalo. V určitých případech je důležité, aby dítě napravilo škodu, kterou svým činem způsobilo. Náprava škody totiž určitým způsobem přispívá k vytváření pojmu spravedlnost (Mateřská škola Sokolská, 2016).

Trest má dítěti zabránit, aby se nesprávné chování opakovalo. Smyslem trestu je, aby dítě odradilo od dalšího nevhodného chování. Trest, kterým bude dítě potrestáno, ovlivňuje jeho další rozhodování v budoucnosti. Předpokládá se tedy, že dítě, které se dostane do nějaké podobné situace, ve které bylo potrestáno, vzpomene si na minulý trest. Je tedy schopné pochopit, že situace je podobná, jak ta, ve které bylo potrestáno (Mateřská škola Sokolská, 2016).

Důležitou funkcí trestu je odpuštění. Už jen skutečnost, že jsme rozzlobeni, znamená pro dítě určité odcizení mezi ním a námi. Jistota vzájemného vztahu, která byla proviněním či nevhodným chováním dítěte narušena, v dítěti vzbuzuje pocit osamění, tíseň a nastupuje nejistota. Tento psychický prožitek strachu a obavy je vlastní podstatou prožitého provinění. Pokud někdo skutečně tuto úzkost pocítí, pak trest zapadá do jeho představy spravedlnosti. Je velmi důležité tento pocit viny z dítěte co nejdříve sejmout a osvobodit jej z prožitku úzkosti. Bez prožitku viny a bez emocionálního vztahu mezi trestajícím rodičem a trestaným dítětem je každý trest aktem násilí (Mateřská škola Sokolská, 2016).

Nezbytnou podmínkou aby dítě prožilo pocit viny a lítosti však je, že mu na někom záleží a má jej rádo. Přesněji je tu někdo, vůči komu může pocítit odcizení. V případě, že dítě nemá k někomu vřelý citový vztah, tak tento způsob trestu nemá dobrý účinek (Matějček, 1994, s. 80).

PRAKTICKÁ ČÁST

6 VÝZKUM

Důvodem proč jsem se rozhodla zabývat touto problematikou, bylo to, že jsem vyrůstala v neúplné rodině. Co se týká výchovy, tak jsem byla vychovávána jen jedním rodičem, a to matkou. Matka se snažila vychovat mě i mého bratra co nejlépe dovedla. I přes složitou finanční situaci nám oběma umožnila slušně se oblékat, navštěvovat zájmové kroužky či společenské akce. Vzhledem k tomu, že v rodině chyběl otec, tak musela zastat roli obou rodičů. V dětství jsem nepocítovala absenci otce, neboť matka se o mě starala takovým způsobem, že mi otec nechyběl. Spíše se problém s chybějícím otcem objevil v dospělosti, neboť mám problémy s navazováním vztahů a především mně chybí vzor rodiny, která je zastoupena oběma partnery, kdy každý má svou roli. Co se týká mého bratra, v jeho případě byl chybějící otec citelnější. Chyběl mu vzor otce. V případě, že chybí jeden z rodičů, tak dítě postrádá model, jak by měla rodina fungovat.

Rozhodla jsem se zaměřit pozornost na rodinu a především na to, jaký vliv má rodinná výchova na rozvoj osobnosti člověka. Potřebné informace jsem se snažila získat pomocí kvantitativního výzkumu, kdy jsem zvolila dotazníkové šetření.

6.1 Výzkumné otázky

Pro účel mého výzkumu jsem zvolila tyto otázky:

Existuje vztah mezi přísností rodičů a nároky na dítě?

Existuje vztah mezi trestáním rodičů a tím, že je dítě rodičům na obtíž?

Existuje vztah mezi respektováním dítěte a ochotou jej podporovat?

6.2 Hypotézy

Přísní rodiče mají vyšší nároky na své děti, než rodiče, kteří nejsou přísní.

Rodiče, kterým je jejich dítě na obtíž, dávají dětem častěji tresty, než rodiče, kterým jejich dítě na obtíž není.

Rodiče, kteří respektují osobnost dítěte, jsou ochotnější dítě více podporovat než rodiče, kteří nerespektují osobnost dítěte.

6.3 Výzkumný cíl

Cílem výzkumu je zjistit, zda existuje vztah mezi přísností rodičů a jejich nároky na dítě, trestáním rodičů a tím, že je jim dítě na obtíž a respektováním dítěte a ochotou jej podporovat.

6.4 Výzkumná metoda

Pro zjištění potřebných informací jsem zvolila kvantitativní výzkum. Jako výzkumnou metodu jsem použila standardizovaný dotazník, který zajišťuje respondentům anonymitu. Téma bakalářské práce by mohlo být pro některé respondenty choulostivé, neboť se jedná o otázky ohledně způsobu výchovy v rodině. Dotazník jsem použila pro to, že díky němu můžu získat více informací od velkého počtu respondentů, a to za krátkou dobu.

6.5 Výběr respondentů

Při výběru respondentů jsem měla požadavek, aby se jednalo o dospělé jedince, tedy, aby měli více jak 18 let. Respondenti byli vybráni na základě dostupnosti.

6.6 Popis realizace výzkumu

Před tím, než jsem začala s rozesíláním dotazníků, aby je respondenti vyplnili, požádala jsem blízké přátele o vyplnění. Všichni dotazník vyplnili a neměli žádné nejasnosti, ani připomínky. S ohledem na reakci přátel, začala jsem s rozesíláním dotazníků. Rozdala jsem 40 dotazníků v listinné podobě, ale bohužel návratnost byla velmi nízká, vrátilo se mi pouze 13 dotazníků. Na základě této odezvy, jsem dotazník umístila v elektronické podobě na stránku www.surveymonkey.com. Zde měli respondenti možnost anonymně odpovědět na otázky v rámci standardizovaného dotazníku.

6.7 Způsob zpracování dat

Než jsem dotazníky vyhodnotila, bylo nutno vyloučit 10 dotazníků, neboť nesplňovaly zadané kritérium, a to věkový požadavek. Dotazník byl určen pro osoby starší 18 let. Poté byl vyloučen ještě 1 dotazník, jelikož byl špatně vyplněný. Celkem bylo použito 111 dotazníků.

Získané data jsou k dispozici na www.surveymonkey.com. Po skončení doby šetření byly data z www.surveymonkey.com přeneseny do programu Microsoft Excel, kde jsem je ještě upravila, roztřídila a posléze s nimi pracovala. Data týkající se demografických údajů byly

vypočítány pomocí absolutní a relativní četnosti, a následně pro lepší přehlednost byly vytvořeny tabulky a grafické znázornění.

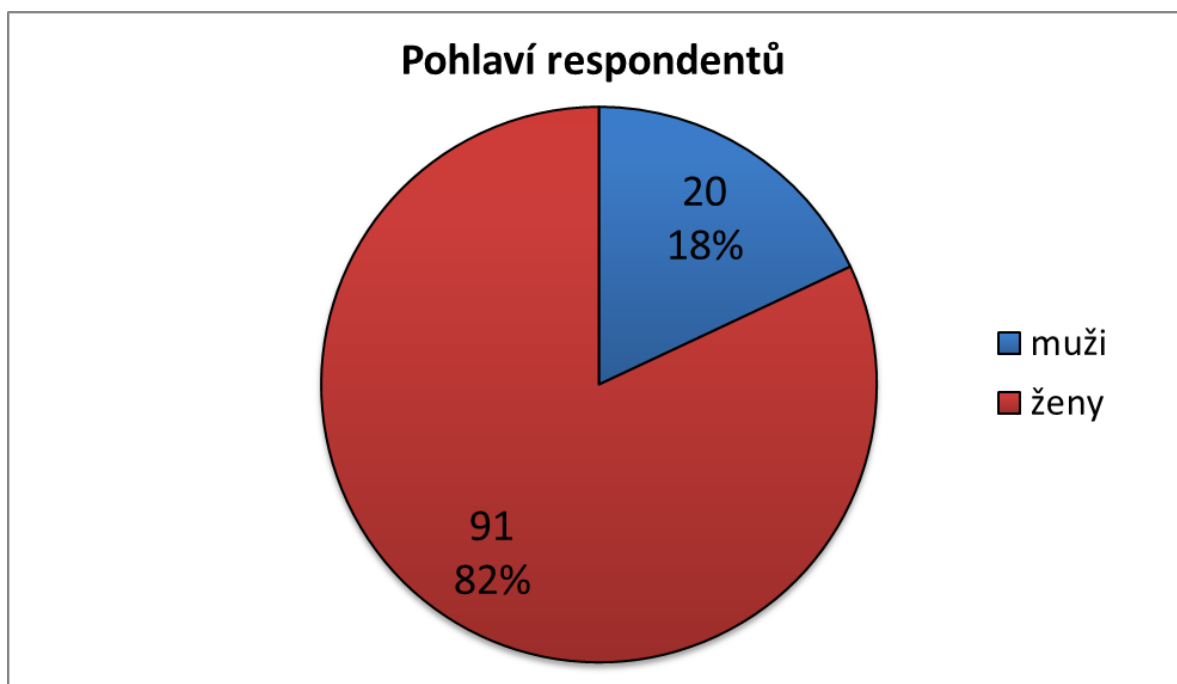
Pro ověření, či naopak případné vyvrácení stanovených hypotéz jsem použila test nezávislosti chí-kvadrát v kontingenční tabulce.

7 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT

7.1 Vyhodnocení demografických údajů

Tabulka 1 Pohlaví respondentů

	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
muži	20	18
ženy	91	82
Celkem	111	100

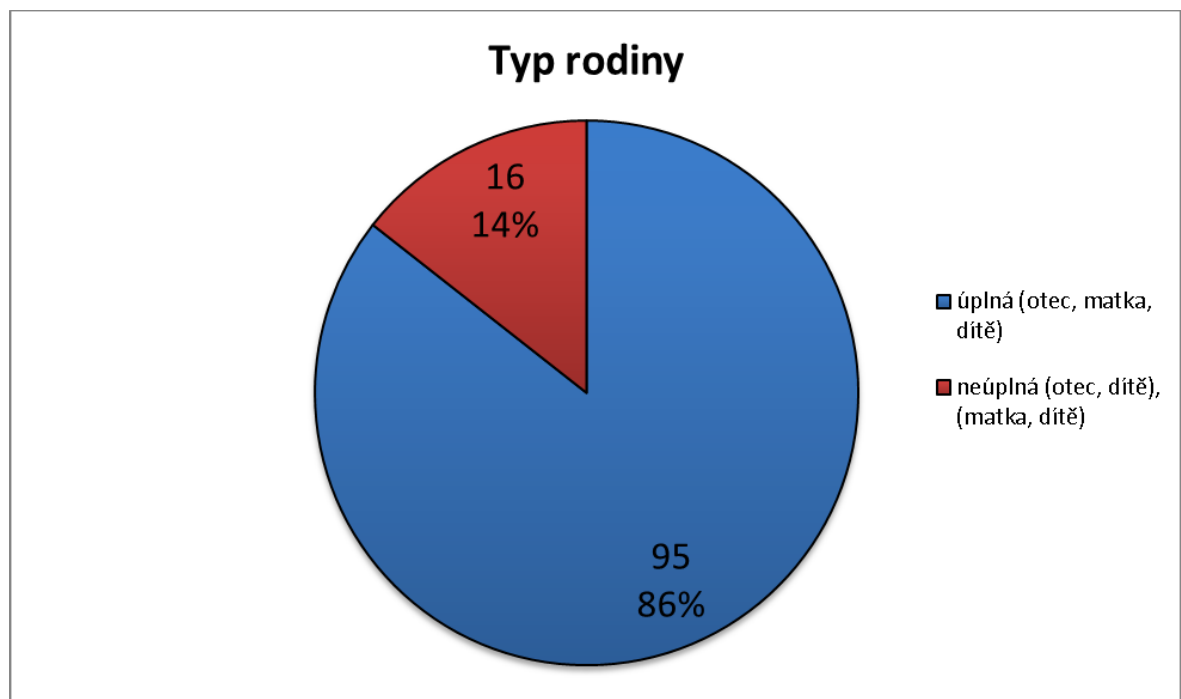

Obrázek 1 Pohlaví respondentů

Komentář: Při vyplňování dotazníků jsem se obrátila nejen na ženy, ale i na muže. Přesto se vyplňování zúčastnily spíše jen ženy, muži neměli moc zájem.

Tabulka 2 Typ rodiny

	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
úplná (otec, matka, dítě)	95	86
neúplná (otec, dítě), (matka, dítě)	16	14
Celkem	111	100

Obrázek 2 Typ rodiny

Komentář: Zaměřila jsem se na rodinu, ve které respondenti vyrůstali. Převažovala rodina úplná nad rodinou neúplnou.

7.2 Vyhodnocení výzkumných otázek

Otázky z dotazníků byly rozděleny do čtyř komponentů, kdy každý komponent obsahoval 10 otázek. Jednalo se o komponent kladný (respektování), záporný (obtíž), požadavků (přísnost a tresty) a volnosti (nároky a podpora), viz příloha PII.

Po rozřídění otázek dle těchto komponentů byly otázky následně vyhodnoceny. Odpověď ano (u nároků, odpověď ne) byla hodnocena 1 bodem, odpověď zčásti byla hodnocena 0,5 bodem. Ke každé hypotéze bylo třeba vytvořit kontingenční tabulku zvlášť pro otce a zvlášť pro matku. Každá tabulka obsahovala 3 řádky a 3 sloupce, do kterých se zaznamenávaly příslušné odpovědi.

U hypotézy č. 1 jsem porovnávala přísnost a nároky. První sloupec, který náleží malé přísnosti má hodnotu 0 – 3,3, druhý sloupec, který náleží střední přísnosti má hodnotu 3,31-6,6 a třetí sloupec, který náleží velké přísnosti má hodnotu 6,61-10. První řádek, který náleží malým nárokům má hodnotu 0 – 3,3, druhý řádek, který náleží středním nárokům má hodnotu 3,31-6,6 a třetí řádek, který náleží velkým nárokům má hodnotu 6,61-10.

Poté jsem následně přiřazovala jednotlivé respondenty do patřičného pole v tabulce dle počtu získaných bodů ve stanovených komponentech, viz Tabulka 3.

Tabulka 3 Kontingenční tabulka Hypotéza č. 1 - Otec

H1 OTEC			Přísnost			E
			malá (0-3,3)	střední (3,3-6,6)	velká (6,6-10)	
Nároky	malé (0-3,3)	18	2	0	20	
	střední (3,3-6,6)	30	14	2	46	
	velké (6,6-10)	12	15	18	45	
E		60	31	20	111	
				χ^2	35,40	

Pro výpočet chí-kvadrátu byla vytvořena pomocná tabulka pro výpočet očekávaných četností, viz Tabulka 4. Podle následujícího postupu:

1. Pro každé pole z kontingenční tabulky byla očekávaná četnost vypočítána dle vzorce. Očekávaná četnost se rovná suma řádků krát suma sloupce lomeno suma celkem. Například $(20 \cdot 60) / 111 = 10,81$.

Tabulka 4 Očekávané četnosti

H1-O	očekávaná četnost			E
	10,81	5,59	3,60	20
	24,86	12,85	8,29	46
	24,32	12,57	8,11	45
E	60	31	20	111

2. Pro každé pole kontingenční tabulky jsem dále vypočítala hodnotu $(P-O)^2/O$ (P = pozorovaná četnost – očekávaná četnost), například $(18-10,81)^2/10,81=4,78$, viz Tabulka 5.

Tabulka 5 Chí kvadrát

H1-O	Chí kvadrát			
	4,78	2,30	3,60	
	1,06	0,10	4,77	
	6,24	0,47	12,07	
E	12,09	2,88	20,44	35,40

3. Testové kritérium χ^2 potom vypočítáme jako součet hodnot pro všechna pole kontingenční tabulky.

$$\chi^2=4,78+2,30+3,60+1,06+0,10+4,77+6,24+0,47+12,07=35,40.$$

4. K porovnání s testovým kritériem podle tabulek jsem určila hladinu významnosti 0,05 a stupeň volnosti dle vzorce $f=(r-1)*(s-1)$ (r =počet řádků kontingenční tabulky, s =počet sloupců kontingenční tabulky), $f=(3-1)*(3-1)=4$. Dle tabulky (Chráška, 2007, s. 248) je pro $f=4$ stanovena kritická hodnota 9,488.

Tabulka 6 Kontingenční tabulka Hypotéza č. 1 - Matka

H1 MATKA		Přísnost			E
		malá (0-3,3)	střední (3,3-6,6)	velká (6,6-10)	
Nároky	malé (0-3,3)	14	3	0	17
	střední (3,3-6,6)	38	17	2	57
	velké (6,6-10)	9	13	15	37
E		61	33	17	111
				χ^2	34,42

Pro výpočet chí-kvadrátu byla vytvořena pomocná tabulka pro výpočet očekávaných četností, viz Tabulka 7. Podle následujícího postupu:

1. Pro každé pole z kontingenční tabulky byla očekávaná četnost vypočítána dle vzorce. Očekávaná četnost se rovná suma řádku krát suma sloupce lomeno suma celkem. Například $(61 \cdot 17) / 111 = 9,34$.

Tabulka 7 Očekávané četnosti

H1-M	očekávaná četnost			E
	9,34	5,05	2,60	17
	31,32	16,95	8,73	57
	20,33	11,00	5,67	37
E	61	33	17	111

..

2. Pro každé pole kontingenční tabulky jsem dále vypočítala hodnotu $(P-O)^2/O$ (P = pozorovaná četnost – očekávaná četnost), například $(14-9,34)^2/9,34=2,32$, viz Tabulka 8.

Tabulka 8 Chí kvadrát

H1-M	Chí kvadrát			
	2,32	0,83	2,60	
	1,42	0,00	5,19	
	6,32	0,36	15,37	
E	10,06	1,20	23,16	34,42

3. Testové kritérium χ^2 potom vypočítáme jako součet hodnot pro všechna pole kontingenční tabulky.

$$\chi^2 = 2,32 + 0,83 + 2,60 + 1,42 + 0,00 + 5,19 + 6,32 + 0,36 + 15,37 = 34,42.$$

4. K porovnání s testovým kritériem podle tabulek jsem určila hladinu významnosti 0,05 a stupeň volnosti dle vzorce $f = (r-1) \cdot (s-1)$ (r = počet řádků kontingenční tabulky, s = počet sloupců kontingenční tabulky), $f = (3-1) \cdot (3-1) = 4$. Dle tabulky (Chráška, 2007, s. 248) je pro $f=4$ stanovena kritická hodnota 9,488.

U hypotézy č. 2 jsem porovnávala obtíž a tresty. První sloupec, který náleží malé obtíži má hodnotu 0 – 3,3, druhý sloupec, který náleží střední obtíži má hodnotu 3,31-6,6 a třetí sloupec, který náleží velké obtíži má hodnotu 6,61-10. První řádek, který náleží malým trestům má hodnotu 0 – 3,3, druhý řádek, který náleží středním trestům má hodnotu 3,31-6,6 a třetí řádek, který náleží velkým trestům má hodnotu 6,61-10.

Tabulka 9 Kontingenční tabulka Hypotéza č. 2 - Otec

H2 OTEC			Obtíž			E
			malá (0-3,3)	střední (3,3-6,6)	velká (6,6-10)	
Tresty	malé (0-3,3)	46	3	3	52	
	střední (3,3-6,6)	19	15	5	39	
	velké (6,6-10)	3	2	19	24	
E		68	20	27	115	
				χ^2	72,77	

Pro výpočet chí-kvadrátu byla vytvořena pomocná tabulka pro výpočet očekávaných četností, viz Tabulka 10. Podle následujícího postupu:

1. Pro každé pole z kontingenční tabulky byla očekávaná četnost vypočítána dle vzorce. Očekávaná četnost se rovná suma řádku krát suma sloupce lomeno suma celkem. Například $(68 \cdot 52) / 111 = 30,75$.

Tabulka 10 Očekávané četnosti

H2-O	očekávaná četnost			E
	30,75	9,04	12,21	52
	23,06	6,78	9,16	39
	14,19	4,17	5,63	24
E	68	20	27	115

2. Pro každé pole kontingenční tabulky jsem dále vypočítala hodnotu $(P-O)^2 / O$ (P = pozorovaná četnost – očekávaná četnost), například $(46-30,75)^2 / 30,75 = 7,57$, viz Tabulka 11.

Tabulka 11 Chí kvadrát

H2-O	Chí kvadrát			
	7,57	4,04	6,95	
	0,72	9,96	1,89	
	8,83	1,13	31,70	
E	17,11	15,13	40,53	72,77

3. Testové kritérium χ^2 potom vypočítáme jako součet hodnot pro všechna pole kontingenční tabulky.

$$\chi^2 = 7,57 + 4,04 + 6,95 + 0,72 + 9,96 + 1,89 + 8,83 + 1,13 + 31,70 = 72,77.$$

4. K porovnání s testovým kritériem podle tabulek jsem určila hladinu významnosti 0,05 a stupeň volnosti dle vzorce $f = (r-1) \cdot (s-1)$ (r =počet řádků kontingenční tabulky, s =počet sloupců kontingenční tabulky), $f = (3-1) \cdot (3-1) = 4$. Dle tabulky (Chráška, 2007, s. 248) je pro $f=4$ stanovena kritická hodnota 9,488.

Tabulka 12 Kontingenční tabulka Hypotéza č. 2 - Matka

H2 MATKA			Obtíž			E
			malá	střední	velká	
			(0-3,3)	(3,3-6,6)	(6,6-10)	
Tresty	malé	(0-3,3)	50	3	1	54
	střední	(3,3-6,6)	16	11	4	31
	velké	(6,6-10)	2	6	18	26
		E	68	20	23	111
					χ^2	74,18

Pro výpočet chí-kvadrátu byla vytvořena pomocná tabulka pro výpočet očekávaných četností, viz Tabulka 13. Podle následujícího postupu:

1. Pro každé pole z kontingenční tabulky byla očekávaná četnost vypočítána dle vzorce. Očekávaná četnost se rovná suma řádku krát suma sloupce lomeno suma celkem. Například $(68 \cdot 54) / 111 = 31,93$.

Tabulka 13 Očekávané četnosti

H2-M	Očekávaná četnost			E
	31,93	9,39	10,80	54
	18,99	5,39	6,20	31
	15,37	4,52	5,20	26
E	68	20	23	111

2. Pro každé pole kontingenční tabulky jsem dále vypočítala hodnotu $(P-O)^2/O$ (P = pozorovaná četnost – očekávaná četnost), například $(50-31,93)^2/31,93=10,23$, viz Tabulka 14

Tabulka 14 Chí kvadrát

H2-M	Chí kvadrát			
	10,23	4,35	8,89	
	0,47	5,83	0,78	
	11,63	0,48	31,51	
E	22,33	10,67	41,18	74,18

3. Testové kritérium χ^2 potom vypočítáme jako součet hodnot pro všechna pole kontingenční tabulky.

$$\chi^2=10,23+4,35+8,89+0,47+5,83+0,78+11,63+0,48+31,51=74,18.$$

4. K porovnání s testovým kritériem podle tabulek jsem určila hladinu významnosti 0,05 a stupeň volnosti dle vzorce $f=(r-1)*(s-1)$ (r =počet řádků kontingenční tabulky, s =počet sloupců kontingenční tabulky), $f=(3-1)*(3-1)=4$. Dle tabulky (Chráška, 2007, s. 248) je pro $f=4$ stanovena kritická hodnota 9,488.

U hypotézy č. 3 jsem porovnávala respektování a podporu. První sloupec, který náleží malému respektování má hodnotu 0 – 3,3, druhý sloupec, který náleží střednímu respektování má hodnotu 3,31-6,6 a třetí sloupec, který náleží velkému respektování má hodnotu 6,61-10. První řádek, který náleží malé podpoře má hodnotu 0 – 3,3, druhý řádek, který náleží střední podpoře má hodnotu 3,31-6,6 a třetí řádek, který náleží velké podpoře má hodnotu 6,61-10.

Tabulka 15 Kontingenční tabulka Hypotéza č. 3 - Otec

H3 OTEC			Respektovaní			E
			malé	střední	velké	
			(0-3,3)	(3,3-6,6)	(6,6-10)	
Podpora	malá	(0-3,3)	16	8	15	39
	střední	(3,3-6,6)	0	15	32	47
	velká	(6,6-10)	2	1	22	25
		E	18	24	69	111
						35,86

Pro výpočet chí-kvadrátu byla vytvořena pomocná tabulka pro výpočet očekávaných četností, viz Tabulka 16. Podle následujícího postupu:

1. Pro každé pole z kontingenční tabulky byla očekávaná četnost vypočítána dle vzorce. Očekávaná četnost se rovná suma řádku krát suma sloupce lomeno suma celkem. Například $(18 \cdot 39) / 111 = 6,32$.

Tabulka 16 Očekávané četnosti

H3-O	očekávaná četnost			E
	6,32	8,43	24,24	39
	7,62	10,16	29,22	47
	4,05	5,41	15,54	25
E	18	24	69	111

2. Pro každé pole kontingenční tabulky jsem dále vypočítala hodnotu $(P-O)^2 / O$ (P = pozorovaná četnost – očekávaná četnost), například $(16-6,32)^2 / 6,32 = 14,80$, viz Tabulka 17.

Tabulka 17 Chí kvadrát

H3-O	Chí kvadrát			35,86
	14,80	0,02	3,52	
	7,62	2,30	0,27	
	1,04	3,59	2,68	
E	23,47	5,92	6,47	

3. Testové kritérium χ^2 potom vypočítáme jako součet hodnot pro všechna pole kontingenční tabulky.

$$\chi^2 = 14,80 + 0,02 + 3,52 + 7,62 + 2,30 + 0,27 + 1,04 + 3,59 + 2,68 = 35,86.$$

4. K porovnání s testovým kritériem podle tabulek jsem určila hladinu významnosti 0,05 a stupeň volnosti dle vzorce $f = (r-1) \cdot (s-1)$ (r = počet řádků kontingenční tabulky, s = počet sloupců kontingenční tabulky), $f = (3-1) \cdot (3-1) = 4$. Dle tabulky (Chráška, 2007, s. 248) je pro $f=4$ stanovena kritická hodnota 9,488.

Tabulka 18 Kontingenční tabulka Hypotéza č. 3 - Matka

H3 MATKA			Respektování			E
			malé (0-3,3)	střední (3,3-6,6)	velké (6,6-10)	
Podpora	malá (0-3,3)	13	9	17	39	
	střední (3,3-6,6)	2	13	31	46	
	velká (6,6-10)	0	1	25	26	
E		15	23	73	111	
				χ^2	29,24	

Pro výpočet chí-kvadrátu byla vytvořena pomocná tabulka pro výpočet očekávaných četností, viz Tabulka 19. Podle následujícího postupu:

1. Pro každé pole z kontingenční tabulky byla očekávaná četnost vypočítána dle vzorce. Očekávaná četnost se rovná suma řádku krát suma sloupce lomeno suma celkem. Například $(15 \cdot 39) / 111 = 5,27$.

Tabulka 19 Očekávané četnosti

H3-M	očekávaná četnost			E
	5,27	8,08	25,65	39
	6,22	9,53	30,25	46
	3,51	5,39	17,10	26
E	15	23	73	111

2. Pro každé pole kontingenční tabulky jsem dále vypočítala hodnotu $(P-O)^2 / O$ (P = pozorovaná četnost – očekávaná četnost), například $(13-5,27)^2 / 5,27 = 11,34$, viz Tabulka 20.

Tabulka 20 Chí kvadrát

H3-M	Chí kvadrát			
	11,34	0,10	2,92	
	2,86	1,26	0,02	
	3,51	3,57	3,65	
E	17,71	4,94	6,59	29,24

3. Testové kritérium χ^2 potom vypočítáme jako součet hodnot pro všechna pole kontingenční tabulky.

$$\chi^2 = 11,34 + 0,10 + 2,92 + 2,86 + 1,26 + 0,02 + 3,51 + 3,57 + 3,65 = 29,24.$$

4. K porovnání s testovým kritériem podle tabulek jsem určila hladinu významnosti 0,05 a stupeň volnosti dle vzorce $f = (r-1) \cdot (s-1)$ (r =počet řádků kontingenční tabulky, s =počet sloupců kontingenční tabulky), $f = (3-1) \cdot (3-1) = 4$. Dle tabulky (Chráška, 2007, s. 248) je pro $f=4$ stanovena kritická hodnota 9,488.

7.3 Verifikace hypotéz

Na začátku výzkumu, jsem si stanovila hypotézy:

H1 - Přísní rodiče mají vyšší nároky na své děti, než rodiče, kteří nejsou přísní.

H2 - Rodiče, kterým je jejich dítě na obtíž, dávají dětem častěji tresty, než rodiče, kterým jejich dítě na obtíž není.

H3 - Rodiče, kteří respektují osobnost dítěte, jsou ochotnější dítě více podporovat než rodiče, kteří nerespektují osobnost dítěte.

Hypotézy byly ověřované zvlášť u matek a otců. Je třeba podotknout, že všechny stanovené hypotézy, se na základě výpočtu pomocí testu nezávislosti chí-kvadrátu v kontingenční tabulce potvrdily.

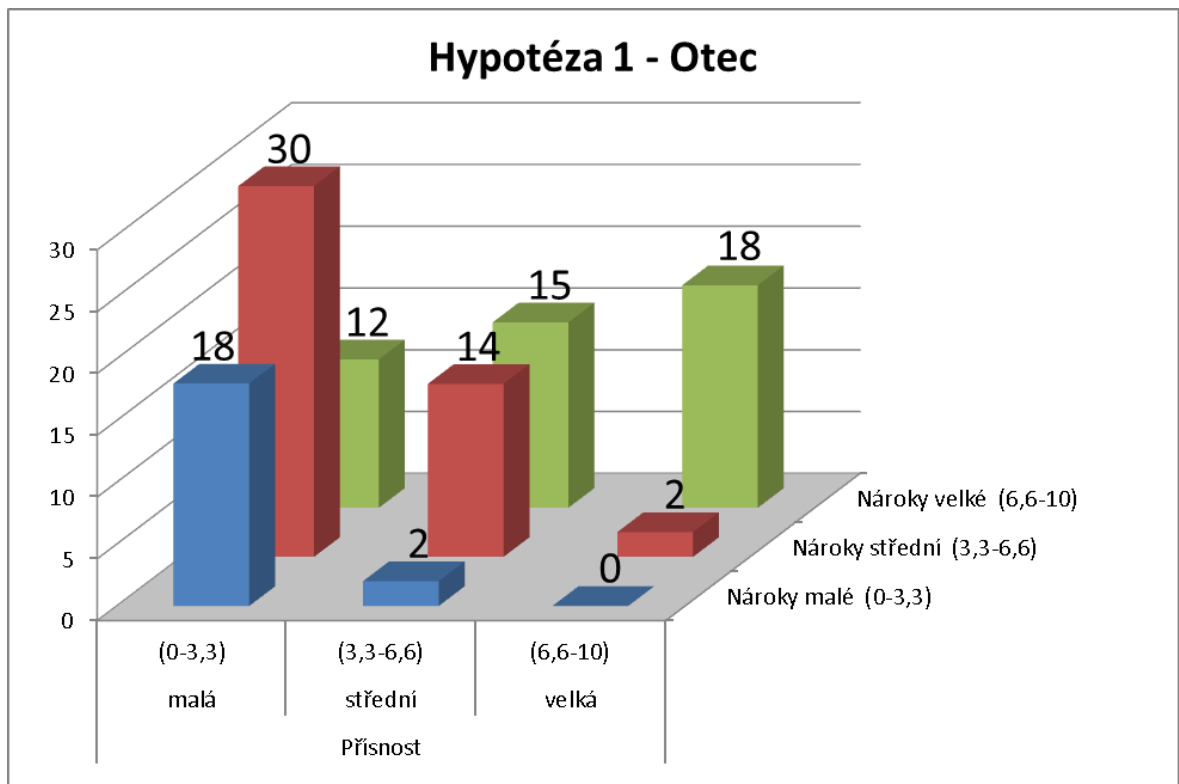
Kritická hodnota byla dle výpočtu ze vzorce stanovena pomocí tabulky na 9,488. U první hypotézy vyšel chí-kvadrát pro otce 35,40 a pro matku 34,42. Z čehož vyplývá, že obě hodnoty jsou vyšší než kritická hodnota 9,488, takže můžeme říct, že se hypotéza potvrdila.

U druhé hypotézy vyšel chí-kvadrát pro otce 72,77 a pro matku 74,18. Z čehož vyplývá, že obě hodnoty jsou vyšší než kritická hodnota 9,488, takže můžeme říct, že se hypotéza potvrdila.

U třetí hypotézy vyšel chí-kvadrát pro otce 35,86 a pro matku 29,24. Z čehož vyplývá, že obě hodnoty jsou vyšší než kritická hodnota 9,488, takže můžeme říct, že se hypotéza potvrdila.

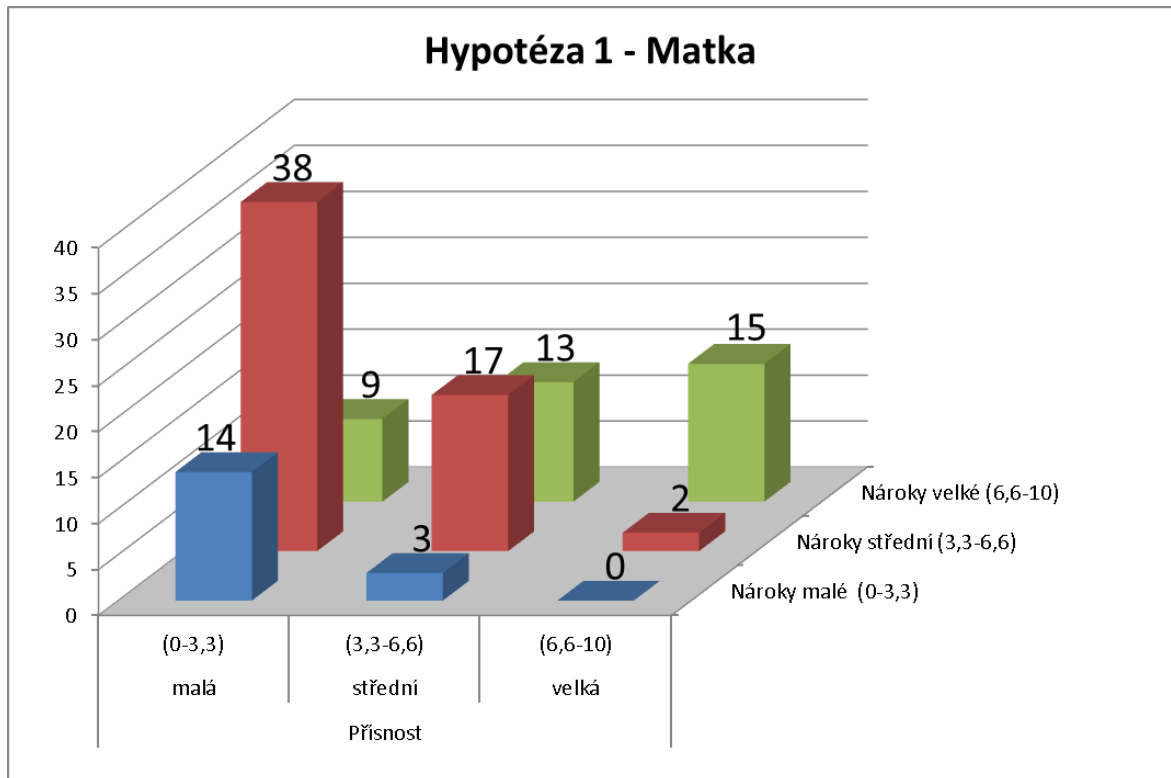
8 VÝSLEDKY VÝZKUMU

Komentář: Z grafického znázornění k první hypotéze pro otce můžeme vyčíst, že sledované jevy mají určitou spojitost. U 49 respondentů je určitá spojitost mezi středními až velkými nároky a středními až velkou přísností otců, viz. obrázek 3.

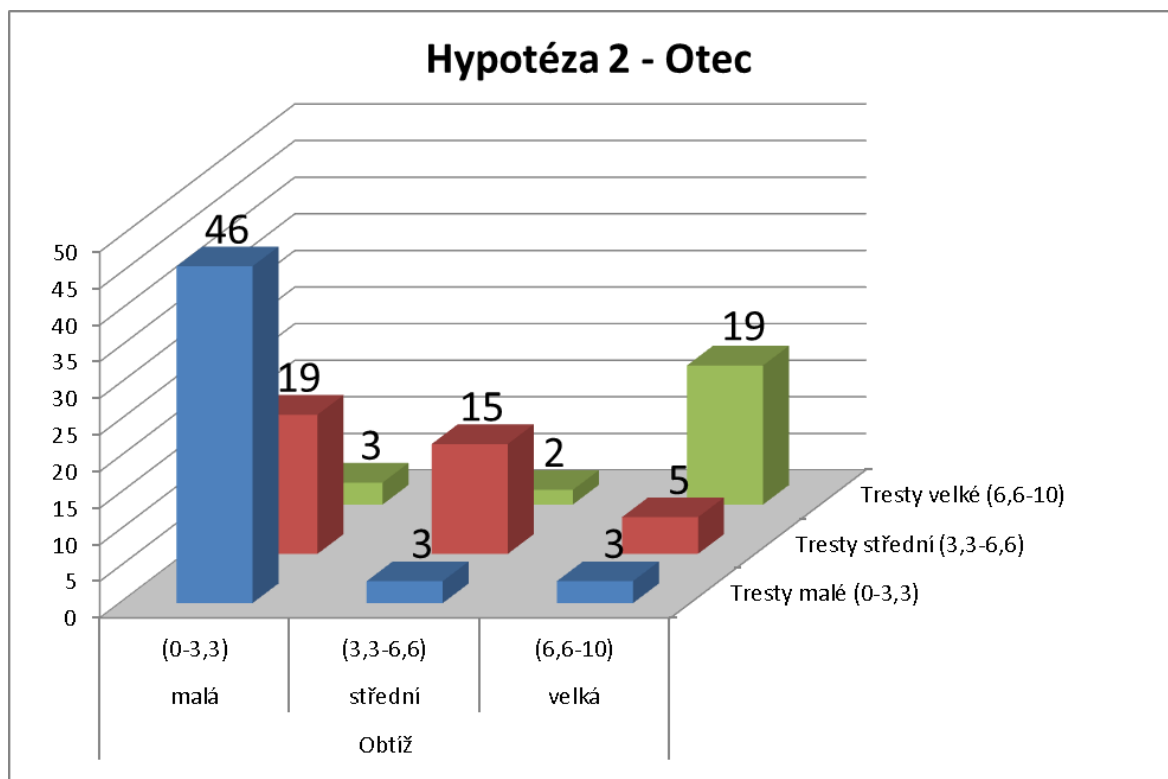
Obrázek 3 Graf k hypotéze 1 – Otec

Komentář: Z grafického znázornění k první hypotéze pro matky můžeme vyčíst, že sledované jevy mají určitou spojitost. U 47 respondentů je určitá spojitost mezi středními až velkými nároky a středními až velkou přísností matek, viz. obrázek 4.

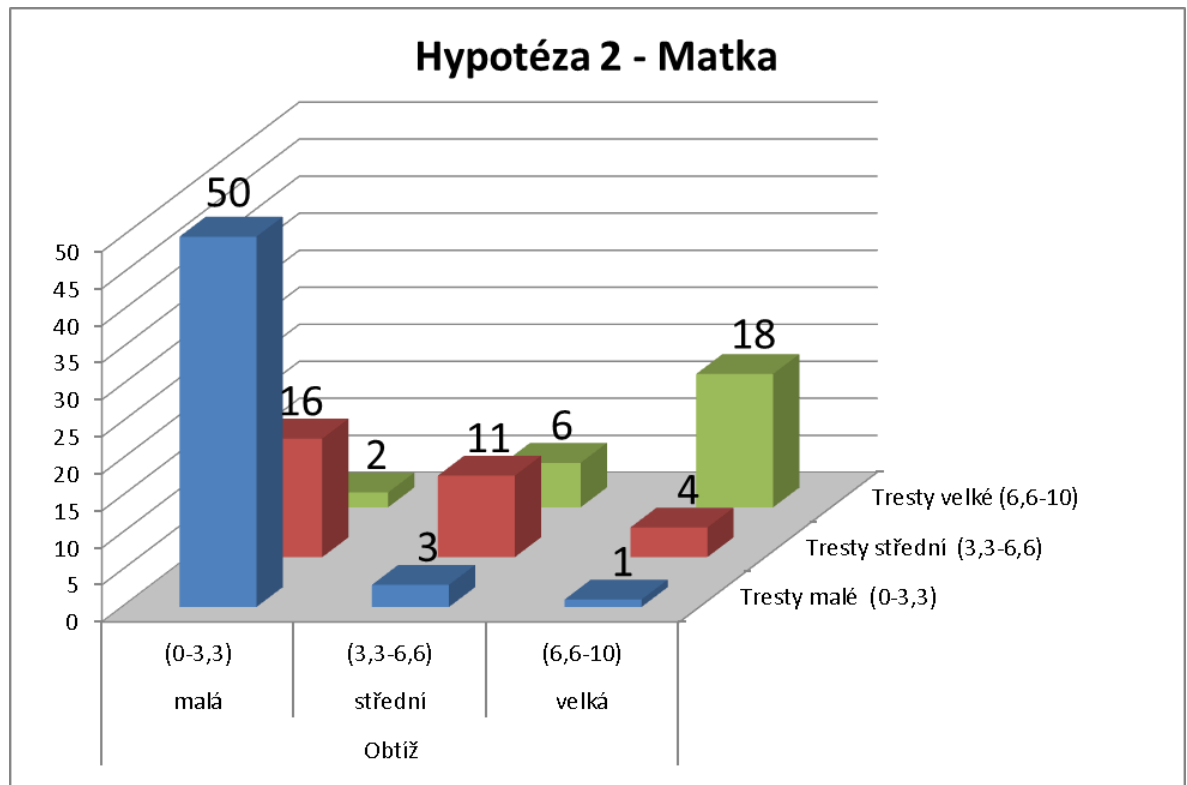
Obrázek 4 Graf k hypotéze 1 - Matka

Komentář: Z grafického znázornění ke druhé hypotéze pro otce můžeme vyčíst, že sledované jevy mají určitou spojitost. U 41 respondentů je určitá spojitost mezi střední až velkou obtíží a středními až velkou přísností otců, viz. obrázek 5.

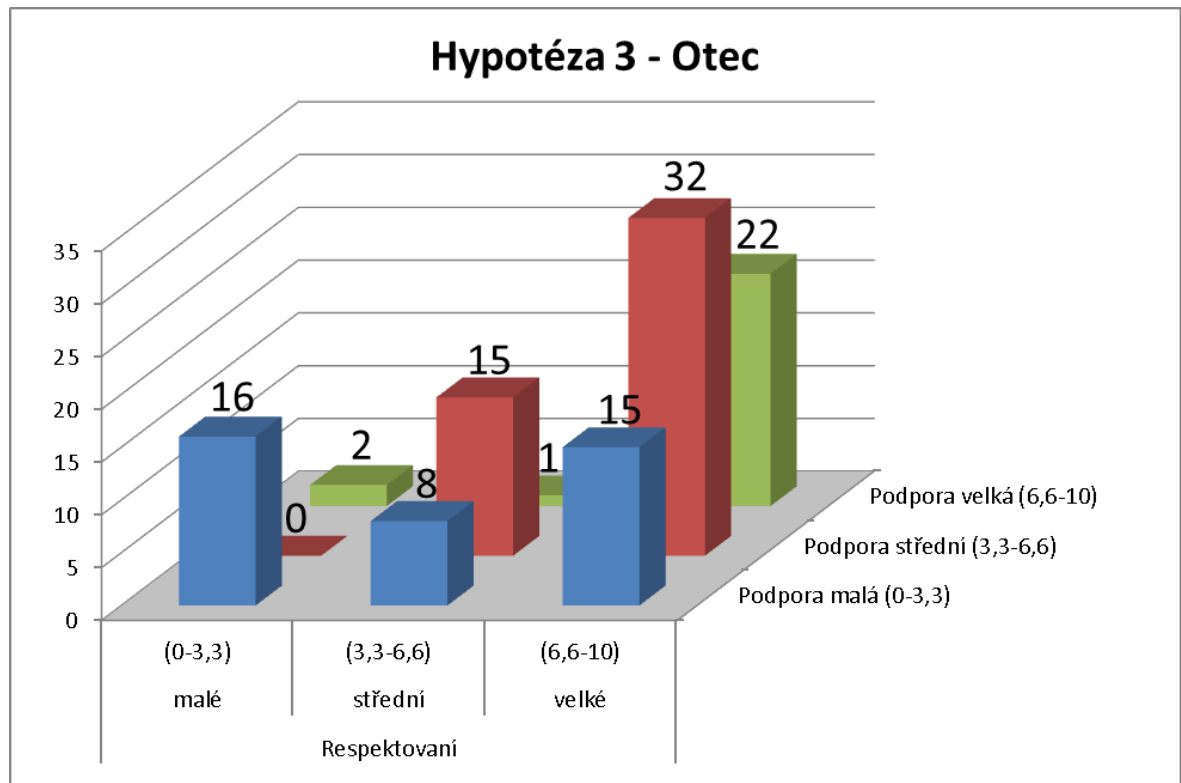
Obrázek 5 Graf k hypotéze 2 – Otec

Komentář: Z grafického znázornění ke druhé hypotéze pro matky můžeme vyčíst, že sledované jevy mají určitou spojitost. U 39 respondentů je určitá spojitost mezi střední až velkou obtíží a středními až velkou přísností matek, viz. obrázek 6.

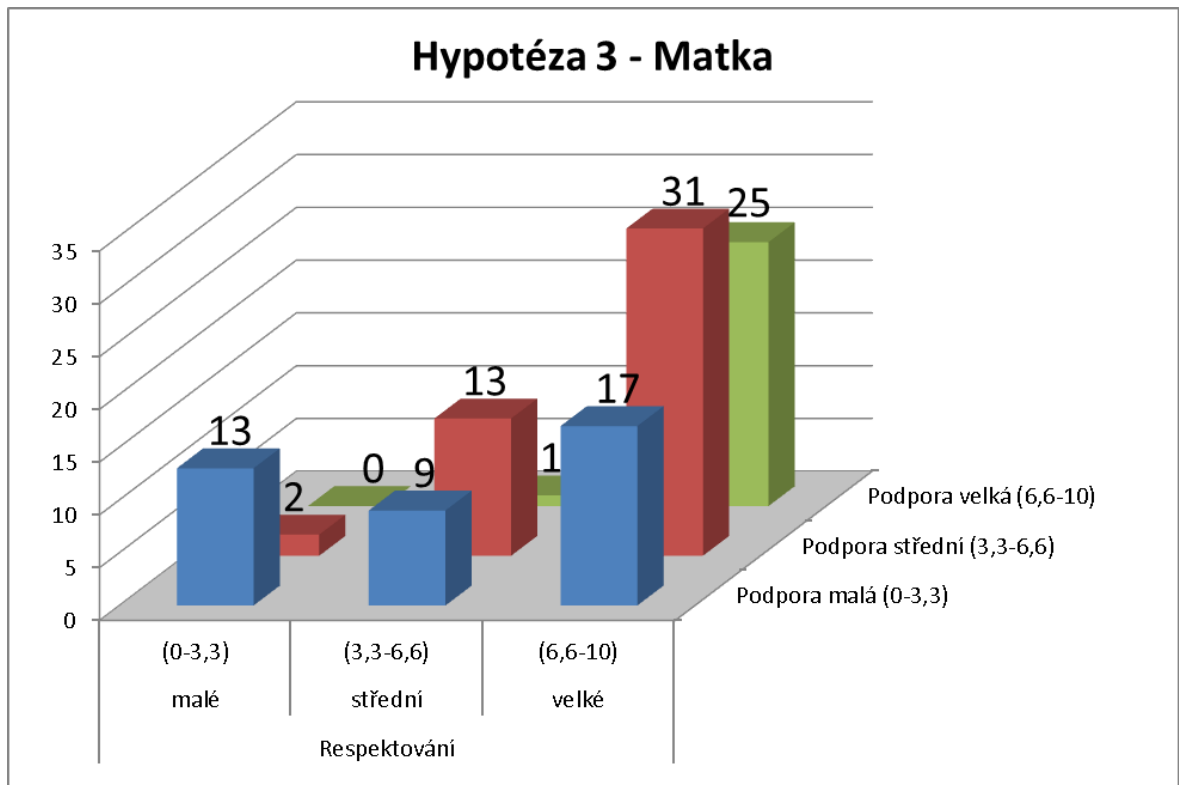
Obrázek 6 Graf k hypotéze 2 – Matka

Komentář: Z grafického znázornění ke třetí hypotéze pro otce můžeme vyčíst, že sledované jevy mají určitou spojitost. U 85 respondentů je určitá spojitost mezi střední až velkým respektováním a střední až velkou podporou otců, viz. obrázek 7.

Obrázek 7 Graf k hypotéze 3 - Otec

Komentář: Z grafického znázornění ke třetí hypotéze pro matky můžeme vyčíst, že sledované jevy mají určitou spojitost. U 87 respondentů je určitá spojitost mezi střední až velkým respektováním a střední až velkou podporou matky, viz. obrázek 8.

Obrázek 8 Graf k hypotéze 3 - Matka

ZÁVĚR

Tato práce se zaměřila na rodinu, přesněji na vliv rodinné výchovy na rozvoj osobnosti člověka. Rodina má nejen pro dítě, ale i pro dospělého člověka velký význam. Neměla by se opomíjet. Pokud nefunguje tak, jak by měla, nejvíce se to odráží na dětech, neboť silně vnímají chování svých rodičů. To, jakým způsobem se s nimi zacházelo, se poté odráží v jejich jednání a chování v dospělosti.

První kapitola teoretické části byla věnována rodině, přesněji jaký je její význam, problémy současné rodiny, posléze jsem se zaměřila na typologii rodin a funkce rodiny. Další kapitola se zabývala situací v rodině, kdy se jednalo především o rodinu úplnou a neúplnou. Třetí kapitola byla věnována vymezení pojmu osobnost. Následovala kapitola výchova, která obsahovala cíle výchovy, způsob výchovy a poté výchovné styly. Poslední kapitola teoretické části poskytovala informace o odměnách a trestech.

V praktické části jsem se zabývala kvantitativním výzkumem. Důležitým krokem bylo stanovení výzkumných cílů a hypotéz. Následně proběhl sběr dat, kdy jsem použila standardizovaný dotazník. Respondenti byli vybráni na základě dostupnosti. Po skončení doby šetření byly data přeneseny do programu Microsoft Excel, kde jsem je roztříдила a posléze s nimi pracovala. Při práci s vyhodnocenými dotazníky bylo velmi zajímavé sledovat jednotlivé odpovědi respondentů na otázky v dotazníku. Zaujalo mě, že většina respondentů vnímá otce jako přísnějšího a také, že se choval chladněji, méně přátelsky než matka. U otázky, která se týkala upozornění na chyby, respondenti naopak označovali matku, u otce většina respondentů volila variantu ne.

Data týkající se demografických údajů byly vypočítány pomocí absolutní a relativní četnosti. Pro ověření, či naopak případné vyvrácení stanovených hypotéz jsem použila test nezávislosti chí-kvadrát v kontingenční tabulce. Získané data jsem pro lepší orientaci znázornila pomocí tabulek a grafů. Hypotézy, které jsem si stanovila, se potvrdily. Tím mám na mysli, že přísnější rodiče mají vyšší nároky než méně přísní rodiče. Rodiče, kterým není dítě na obtíž, dávají méně často tresty. Rodiče, kteří respektují osobnost dítěte, jsou ochotnější dítě více podporovat.

Na závěr mé bakalářské práce bych chtěla zmínit, že je velmi důležité, aby rodiče měli se svými dětmi kladný vztah, založený na důvěře, podpoře a lásce.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- 1) BREZINKA, Wolfgang. *Filozofické základy výchovy*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1996. ISBN 80-7113-169-5.
- 2) ČÁBALOVÁ, Dagmar. *Pedagogika*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2993-0.
- 3) ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-463-X.
- 4) DUNOVSKÝ, Jiří. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. Vyd. 1. Praha: Grada, 1999. Psyché (Grada). ISBN 80-7169-254-9
- 5) HELUS, Zdeněk. *Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-888-0.
- 6) HOSKOVCOVÁ, Simona a Lucie SUCHOCHLEBOVÁ RYNTOVÁ. *Výchova k psychické odolnosti dítěte: silní pro život*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-2206-1.
- 7) HUBATKA, Miloslav. *Úspěšní vychovávají své děti jinak*. 1. vyd. Brno: Edika, 2014. ISBN 978-80-266-0551-5.
- 8) CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4,
- 9) KAST-ZAHN, Annette. *Jak naučit děti pravidlům: [rady pro rodiče dětí od 1 roku do 14 let]*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2008, 184 s. ISBN 978-80-251-2042-2,
- 10) KOPŘIVA, Pavel. *Respektovat a být respektován*. 3. vyd. Kroměříž: Spirála, 2008. ISBN 978-80-904030-0-0.
- 11) MATĚJČEK, Zdeněk. *Po dobrém, nebo po zlém?*. 5. vyd. Praha: Portál, 2000, 109 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-486-9,
- 12) MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-19-9.
- 13) MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. Ilustrace Vladimír Jiránek. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), 38. sv. ISBN 80-86429-58-X.

- 14) NOVÁK, Tomáš. Jak vychovat sebevědomé dítě. Vyd. 1. Praha: Grada, 2013, 133 s. ISBN 978-80-247-4522-0,
- 15) PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3470-5.
- 16) PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 3., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2001, 322 s. ISBN 80-7178-579-2.
- 17) REICHEL, Jiří. Kapitoly metodologie sociálních výzkumů. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, 184 s. ISBN 978-80-247-3006-6,
- 18) ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie: příručka pro studenty*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-923-2,
- 19) SIROVÁTKA, Tomáš a Ondřej HORA (eds.). *Rodina, děti a zaměstnání v české společnosti*. Vyd. 1. Boskovice: Fakulta sociálních studií (Institut pro výzkum reprodukce a integrace společnosti) Masarykovy univerzity v Brně v nakl. Albert, 2008. ISBN 978-80-7326-140-5.
- 20) SMITH, Heather. *Děti a rozvod*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-906-2.
- 21) SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, 173 s. ISBN 80-7178-559-8.
- 22) ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled vývojové psychologie*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. ISBN 978-80-244-2141-4.
- 23) ŠMELOVÁ, Eva. *Bezvýhradná akceptace ve výchově dítěte*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4217-4
- 24) VÁGNEROVÁ, Marie. *Základy psychologie*. Třetí dotisk Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-0841-9.

Internetové zdroje:

- 1) PhDr. Eva Labusová. Články, nevhodné formy. www.evalabusova.cz, [online]. [cit. 2016-03-12]. Dostupné z: http://www.evalabusova.cz/clanky/nevhodne_formy.php
- 2) Kde jsi táto. Rodina základ státu. www.kdejsitato.cz [online]. [cit. 2016-02-02]. Dostupné z <http://www.kdejsitato.cz/rodina/rodina-zaklad-statu.html>

- 3) Mateřská školka Sokolská. www.mssokolovska.cz [online], [cit. 2016-02-19].
Dostupné z: <http://www.mssokolovska.cz/odmena-a-trest.php>
- 4) Národní týden manželství. Analýza, neúplné rodiny a rozvody, manželství s dětmi. www.tydenmanzelstvi.cz [online], [cit. 2016-02-11]. Dostupné z: <http://www.tydenmanzelstvi.cz/clanky/193/clanky/analyza-neuplne-rodiny-a-rozvody-manzelstvi-s-detmi.html>
- 5) Odměny a tresty ve výchově aneb Jak nevychovat malého tyrana [online]. [cit. 2016-02-15]. Dostupné z: <http://www.babyweb.cz/odmeny-tresty-ve-vychove-aneb-jak-nevychovat-maleho-tyrana>
- 6) Rodiče a děti. Vliv rodiny na rozvoj osobnosti člověka. www.rodice-a-deti.cz, [online]. [cit. 2016-02-11], Dostupné z: <http://www.rodice-a-deti.cz/vliv-rodiny-na-rozvoj-osobnosti-cloveka>
- 7) Šance dětem. O nevhodných přístupech v rodičovské výchově, psychickém násilí a jeho vlivu na vývoj dítěte. www.sancedetem.cz [online], [cit. 2016-01-02]. Dostupné z: <http://www.sancedetem.cz/srv/www/content/pub/cs/clanky/o-nevhodnych-pristupech-v-rodicovske-vychove-psychickem-nasili-a-jeho-vlivu-na-vyvoj-ditete-48.html>
- 8) Šance dětem. Tresty ve výchově dětí: ano či ne? www.sancedetem.cz [online], [cit. 2016-02-18]. Dostupné z: <http://www.sancedetem.cz/srv/www/content/pub/cs/clanky/tresty-ve-vychove-deti-ano-ci-ne-109.html>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Tzn. To znamená.

Tzv. Tak zvaně.

Např. Například.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Pohlaví respondentů	39
Obrázek 2 Typ rodiny	40
Obrázek 3 Graf k hypotéze 1 – Otec.....	51
Obrázek 4 Graf k hypotéze 1 - Matka.....	52
Obrázek 5 Graf k hypotéze 2 – Otec.....	53
Obrázek 6 Graf k hypotéze 2 – Matka	54
Obrázek 7 Graf k hypotéze 3 - Otec	55
Obrázek 8 Graf k hypotéze 3 - Matka.....	56

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Pohlaví respondentů.....	39
Tabulka 2 Typ rodiny	40
Tabulka 3 Kontingenční tabulka Hypotéza č. 1 - Otec.....	41
Tabulka 4 Očekávané četnosti	42
Tabulka 5 Chí kvadrát.....	42
Tabulka 6 Kontingenční tabulka Hypotéza č. 1 - Matka	42
Tabulka 7 Očekávané četnosti	43
Tabulka 8 Chí kvadrát.....	43
Tabulka 9 Kontingenční tabulka Hypotéza č. 2 - Otec.....	44
Tabulka 10 Očekávané četnosti	44
Tabulka 11 Chí kvadrát.....	45
Tabulka 12 Kontingenční tabulka Hypotéza č. 2 - Matka	45
Tabulka 13 Očekávané četnosti	46
Tabulka 14 Chí kvadrát.....	46
Tabulka 15 Kontingenční tabulka Hypotéza č. 3 - Otec.....	47
Tabulka 16 Očekávané četnosti	47
Tabulka 17 Chí kvadrát.....	47
Tabulka 18 Kontingenční tabulka Hypotéza č. 3 - Matka	48
Tabulka 19 Očekávané četnosti	48
Tabulka 20 Chí kvadrát.....	49

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha PI: dotazník

Příloha PII: položky odpovídající jednotlivým komponentům výchovy

PŘÍLOHA P I: NÁZEV PŘÍLOHY

Dotazník

Dobrý den,

jsem studentkou 3. ročníku oboru Sociální pedagogika na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně a ráda bych Vás požádala o vyplnění dotazníku k mé bakalářské práci, která se zaměřuje na vliv rodinné výchovy na rozvoj osobnosti člověka.

Dotazník je určen pro osoby starší 18 let. Chci Vás poprosit o vyplnění dotazníku, zjištěné informace budou složité jen pro účely bakalářské práce. Vyplnění dotazníku zabere zhruba 10 minut.

Děkuji Vám předem za ochotu a spolupráci.

Lenka Matysíková

1. Jaké je Vaše pohlaví

- žena
- muž

2. Máte víc jak 18 let?

- ano
- ne

3. Z jaké rodiny pocházíte?

- úplné (otec, matka, dítě)
- neúplné (otec, dítě), (matka, dítě)
- jiný typ (adopce, pěstounská péče, děti vychovávané prarodiči)

Otec**Matka**

Ano	Zčásti	Ne		Ano	Zčásti	Ne
			1. Měl(a) opravdový zájem o to, co dělám.			
			2. Vyčítal(a) mi, že jsem ho (ji) zklamal(a).			
			3. Podrobně mi určoval(a), jak mám co dělat.			
			4. Nechal(a) mě dělat, co mě baví, i když jsem měl(a) pomáhat v domácích pracech.			
			5. Jednal(a) se mnou přátelsky.			
			6. Přál(a) si, abych mu (jí) dal(a) pokoj se svými problémy.			
			7. Chtěl(a) vždy přesně vědět, co a jak dělám.			
			8. Velmi málo kontroloval(a) splnění příkazů a dodržování zákazů.			
			9. Považoval(a) za důležité vše, co mne zajímalo a co jsem měl(a) rád(a).			
			10. Říkal(a) mi, že jsem nevděčný syn (nevděčná dcera).			
			11. Očekával(a), že vždy okamžitě poslechnu.			
			12. Často se mi podařilo umluvit ho (ji) a tak se vyhnout povinnosti nebo trestu.			
			13. Bral(a) vážně mé názory a má přání.			
			14. Říkal(a) často o některém dítěti nebo o mém sourozenci, že je lepší než já.			
			15. Snažil(a) se rozhodovat za mne.			
			16. Často jsem si mohl(a) dělat, co jsem chtěl(a).			
			17. Často jsme se spolu zasmáli a měli dobrou náladu.			

Otec**Matka**

Ano	Zčásti	Ne		Ano	Zčásti	Ne
			18. Choval(a) se ke mně chladně, málo přátelsky.			
			19. Stále mi něco prikazoval(a) a zakazoval(a).			
			20. Byl ochoten (byla ochotna) zastávat se mne, když jsem něco neuměl(a) nebo něco provedl(a).			
			21. Když se mi něco nepovedlo, snažil(a) se mě povzbudit a pomoci mi.			
			22. Připomínal(a) mi, jak se pro mne obětoval(a) a kolik toho pro mne učinil(a).			
			23. Byl(a) ke mně velmi přísný(á).			
			24. Nechal(a) mě chodit, kam se mi líbí.			
			25. Bylo pro mne příjemné dělat s ním (s ní) společně nějakou práci.			
			26. Stěžoval(a) si na mne.			
			27. Často mluvil(a) o mých chybách.			
			28. Dával(a) mi hodně dárků nebo peněz.			
			29. Když se u nás doma uvažovalo o tom,co dělat v neděli nebo o dovolené, nebo co koupit, bral(a) ohled na moje návrhy a přání.			
			30. Často na mne křičel(a) a rozčiloval(a) se.			
			31. Přísně mě trestal(a).			
			32. Nechal(a) mě, abych chodil(a) k jídlu a spát v takovou dobu, kdy mi to vyhovovalo.			
			33. Důvěřoval(a) mi.			
			34. Zesměšňoval(a) mé názory.			
			35. Zakazoval(a) mi běhat venku s dětmi, a dělat to, co ostatní děti.			
			36. Omlouval(a) a chránil(a) mě, když mě druhý z rodičů huboval a chtěl mě potrestat.			
			37. Když ve volném čase něco podnikal(a) společně se mnou, působilo mu (jí) to radost.			
			38. Stále mě z něčeho podezíral(a).			
			39. Přísně požadoval(a), abych měl(a) jen nejlepší školní prospěch.			
			40. Spokojil(a) se s mou výmluvou i když šlo o něco vážného.			

PŘÍLOHA P II: POLOŽKY ODPOVÍDAJÍCÍ JEDNOTLIVÝM KOMPONENTŮM VÝCHOVY

Komponent kladný (podpora)

1. Měl(a) opravdový zájem o to, co dělám.
5. Jednal(a) se mnou přátelsky.
9. Považoval(a) za důležité vše, co mne zajímalo a co jsem měl(a) rád(a).
13. Bral(a) vážně mé názory a má přání.
17. Často jsme se spolu zasmáli a měli dobrou náladu.
21. Když se mi něco nepovedlo, snažil(a) se mě povzbudit a pomoci mi.
25. Bylo pro mne příjemné dělat s ním (s ní) společně nějakou práci.
29. Když se u nás doma uvažovalo o tom,co dělat v neděli nebo o dovolené, nebo co koupit, bral(a) ohled na moje návrhy a přání.
33. Důvěřoval(a) mi.
37. Když ve volném čase něco podnikal(a) společně se mnou, působilo mu (jí) to radost.

Komponent záporný (obtíž)

2. Vyčítal(a) mi, že jsem ho (jí) zklamal(a).
6. Přál(a) si, abych mu (jí) dal(a) pokoj se svými problémy.
10. Říkal(a) mi, že jsem nevděčný syn (nevděčná dcera).
14. Říkal(a) často o některém dítěti nebo o mém sourozenci, že je lepší než já.
18. Choval(a) se ke mně chladně, málo přátelsky.
22. Připomínal(a) mi, jak se pro mne obětoval(a) a kolik toho pro mne učinil(a).
26. Stěžoval(a) si na mne.
30. Často na mne křičel(a) a rozčiloval(a) se.
34. Zesměšňoval(a) mé názory.
38. Stále mě z něčeho podezíral(a).

Komponent požadavků (přísnost)

3. Podrobně mi určoval(a), jak mám co dělat.
7. Chtěl(a) vždy přesně vědět, co a jak dělám.
11. Očekával(a), že vždy okamžitě poslechnu.
15. Snažil(a) se rozhodovat za mne.
19. Stále mi něco přikazoval(a) a zakazoval(a).
23. Byl(a) ke mně velmi přísný(á).
27. Často mluvil(a) o mých chybách.
31. Přísně mě trestal(a).
35. Zakazoval(a) mi běhat venku s dětmi, a dělat to, co ostatní děti.
39. Přísně požadoval(a), abych měl(a) jen nejlepší školní prospěch.

Komponent volnosti (nároky)

4. Nechal(a) mě dělat, co mě baví, i když jsem měl(a) pomáhat v domácích pracích.
8. Velmi málo kontroloval(a) splnění příkazů a dodržování zákazů.
12. Často se mi podařilo umluvit ho (ji) a tak se vyhnout povinnosti nebo trestu.
16. Často jsem si mohl(a) dělat, co jsem chtěl(a).
20. Byl ochoten (byla ochotna) zastávat se mne, když jsem něco neuměl(a) nebo něco provedl(a).
24. Nechal(a) mě chodit, kam se mi líbí.
28. Dával(a) mi hodně dárků nebo peněz.
32. Nechal(a) mě, abych chodil(a) k jídlu a spát v takovou dobu, kdy mi to vyhovovalo.
36. Omlouval(a) a chránil(a) mě, když mě druhý z rodičů huboval a chtěl mě potrestat.
40. Spokojil(a) se s mou výmluvou i když šlo o něco vážného.